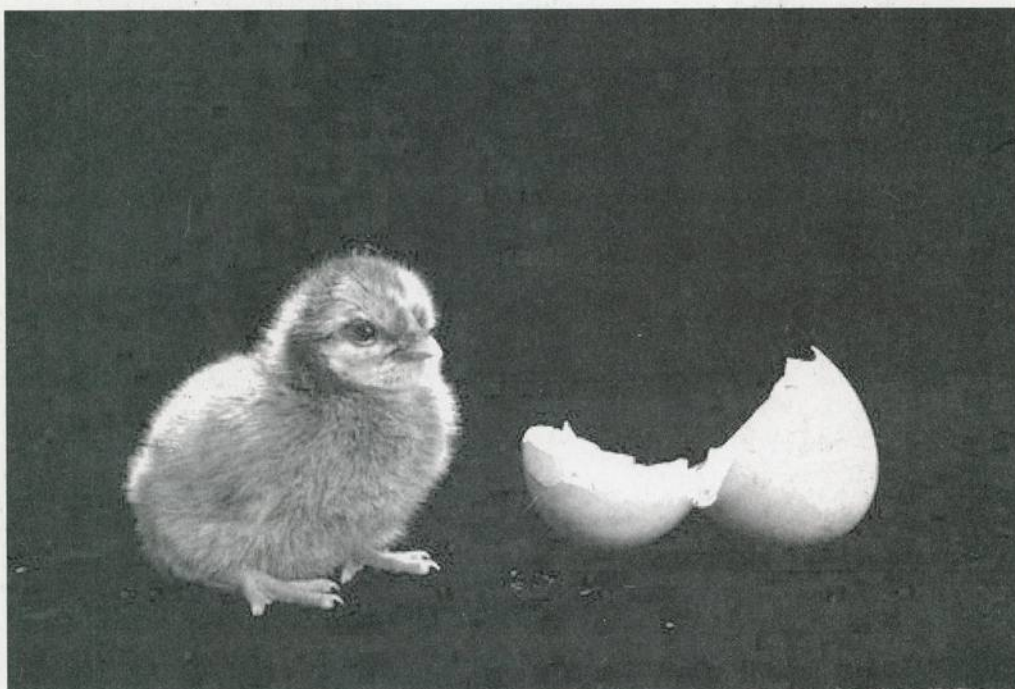

POMS bladet

Organ för föreningen
Psykologer inom handikappområdet

Nr 1 2002

ISSN-NR 1102-0474

Styrelse för Sveriges Handikapp psykologers Förening 2000 – 2001

- Ordförande: Karin Edholm
Skrindvägen 2
903 20 Umeå
Tel: 090/77 18 12
- Kolbäckens Habilitering
Kandidatvägen 31-33
907 33 Umeå
Tel: 090/ 17 78 27
Fax: 090/ 19 58 37
karin.edholm.lt@vll.se
- V. Ordförande: Gunilla Svensson
Hosjöstrand 11
791 47 Falun
023/35137
gunilla_s@hotmail.com
- Habiliteringen i Falun
Psilandersväg 1, Falu
Lasarett
791 82 Falun
Tel: 023/49 03 73
Fax: 023/49 05 13
habiliteringen.falun@
ltdalarna.se
mob.: 073/030 48 78
- Kassör: Peter Collsiöö
Kronobergsgatan 41
112 33 Stockholm
Tel: 08/652 48 31
- Habiliteringscenter-
Täby
Kemistvägen 8
183 34 Täby
Tel: 08/446 36 20
Fax: 08/756 11 14
peter.collsioo@
hab.sll.se
- V. Kassör: Karin Wallgren
Snörmakarvägen 45
168.38 Bromma
Tel: 08/704 90 41
Mobil: 070/484.15 03
k.wallgren@telia.com
- Föräldrautbildningen,
Handikapp &
Habilitering
Box 6465
113 82 Stockholm
Tel: 08/690 60 40
Fax: 08/690 60.22
karin.wallgren@
hab.sll.se
- Sekreterare: Inger Claeson
Storängsgatan 33
413 19 Göteborg
Tel: 031/82 13 28
inger.claeson@hem.
utfors.se
- Habiliteringen Älv-
stranden
Verkmästaregatan 7
417 57 Göteborg
Tel: 031/744 27 14
inger.claeson@
vregion.se
Mobil: 0706/38 74 61
- V. Sekreterare: Marianne Adolfsson
Dalen
Västby
671 91 Arvika
Tel: 0570/240 30
majran@spray.se
- Barn-och ungdomshab.
Nygatan 12
671 91 Arvika
Tel: 0570/82 608
070/378 26 08
marianne.adolfs-
son@liv.se
- Konf. ansvarig: Mallan Rahbeck
Eriksnäsgratan 3
733 39 Sala
Tel: 0224/166 44
Mobil: 0730/56 31 74
- Habiliteringen i Sala
Box 300, Vårdcentralen
Järnvägsgatan 25
733 25 Sala
Tel.: 0224/586 21
mallan.rahbek@lt.vast-
manland.se
- POMS-bladet: Olle Öhrner
Mellanbågen 8
907 38 Umeå
Tel: 090/12 30 91
- Riksgymnasiets habili-
teringsteam
V. Norrlandsgatan 18 B
903 27 Umeå
Tel: 090 785 74 83
olle.ohrner.lt@vll.se

Innehåll

POMS STYRELSE 2000- 2001	SID 2
STYRELSENS SIDA	SID 4
REDAKTIONENS SIDA	SID 5
MONICA KLASÉN McGRATH: NÄR PERSONER MED UTVECKLINGSSTÖRNING BRYTER MOT LAGEN.....	SID 6
SIF LEJON: FÖRÄLDRAUTBILDNING SOM BEHANDLING FÖR ” BRÅKIGA BARN”	SID 10
PRELIMINÄRT PROGRAM FÖR POMS SOMMARKONFERENS I VÄSTERVIK 12-14 JUNI.....	SID 11
IDÉBANKEN.....	SID 12
OLLE ÖHRNER: FÖRÄLDRAUTBILDNING VID BARN- OCH UNGDOMSHABILITERINGEN I VÄSTERBOTTENS LÄN...SID	13
JAN LÖRELIUS: ERFARENHETER OCH REFLEXIONER AV NÅGRA ÅR SOM POMS ORDFÖRANDE.....	SID 14
NYA MEDLEMMAR.....	SID 15
RECENSIONER.....	SID 16
RÄTTSTRYGGHETSKONFERENS I UMEÅ.....	SID 20
VÄRVA MEDLEMMAR!.....	SID 24

Föreningen POMS postgiro 35 89 78 - 5

Föreningen POMS adress

Karin Edholm
Skrindvägen 2
903 20 UMEÅ

POMS - bladet:

Ansvarig utgivare

Karin Edholm

Redaktionsgrupp

Olle Öhrner
Tel: 090 785 74 37
Fax: 090 785 74 42
E-mail:
olle.ohrner.lt@vll.se

STYRELSENS SIDA

Vi har nu haft två styrelsemöten sedan sist jag skrev. På höstmötet i oktober hade vi i styrelsen en lång och intensiv diskussion om psykologrollens skiftningar i ett 30-års perspektiv.

Styrelsen bad också några ordföranden genom tiderna att reflektera runt psyko-logrollen då och nu. Framtiden vet vi så litet om. I förra numret kom några bidrag och det kommer flera.

Det är för övrigt fritt fram för er alla att reflektera över rollen som vi har som psykologer inom handikappområdet i tidningen eller på vår kommande hemsida.

Hur är det att vara psykolog inom Habiliteringen idag? Vilka hot finns mot vår yrkesroll.

Jag minns hur vi innan den samordnade Habiliteringen hade genomfört hur vi som "omsorgspsykologer" tog intryck av FUB's farhågor hur gruppen utvecklingsstörda befarades få mindre resurser genom samordningen med Habiliteringen. Hur blev det?

Då var det de rörelsehindrade barnen som antogs utgöra ett hot. Hur är det nu idag när de s.k N.P.- grupperna (neuropsykiatriska grupperna) har stora behov. Är det Habilitering?

Vad är det som är unikt i vår psykologroll? Finns det en risk för utslätning så att vi i teamen blir "Habilitatörer"? Jag minns en kollegas nästan bevingade uttryck på en POMS-konferens runt 86-87 i Sunne: "Jag tror att psykologerna mist förståndet"! Jag vill minnas att han syftade på att vi inte, enligt honom, tillräckligt mycket koncentrerade oss på själva begåvningshandikappet och dess konsekvenser i det vardagliga livet. Idag måste jag erkänna att han var mer framsynt än jag då förstod. Vilka är våra huvuduppgifter idag? Hur fungerar vi som psykologer

idag i en omvärld som gör det allt svårare att vara förälder även för barn utan funktionshinder? Inte sällan hamnar vi i en mer generell barnpsykologisk rådgivning. Testningar beställs från många håll. Ska vi testa svagbegåvade barn som en grupp inom normalvariationen? Ska vi ge barn diagnos för att de ska få en för barn normal miljö? Vad gör dessa perspektivförskjutningar med oss som psykologer? Hur blir det i framtiden med psykologer till just vårt område när det blir brist på psykologer? Hur integrerar vi ny kunskap och forskning till vårt område?

På sista styrelsemötet var Gunnel Grönvall från sommarkonferensens Västervik med på styrelsemötet. Hoppas att vi i Västervik kommer att få en diskussion om förändringen i vår roll då årets tema är 30-års perspektiv forskning/behandling. Några av de som varit ordförande i föreningen kommer också att medverka med sina perspektiv. 30-årspektivet kommer också att finnas med i bild och musik. Jag ser redan nu fram emot sommarens konferens i Västervik, inte minst för att få träffas. Gunnel har lovat att det också kommer att bli en båtture i Västerviks skärgård.

Det är dags för ny redaktion till POMSbladet. Var i landet är ni en grupp som tycker att det skulle vara stimulerande att utgöra POMS-bladets redaktion. Olle har lovat att hjälpa till initialt.

Peter Collsjö är i kontakt med Psykologförbundet som håller på att göra om hemsidan.

Föreningarnas hemsidor ska ha samma layout. Vi behöver även fundera på relationen POMS-blad och hemsida.

Karin Wallgren har nu åtagit sig att vara vår representant i Tvärsektionsgruppen där många viktiga frågor om framtidens Habilitering.

Håll utkik efter nästa nummer av *Psykisk hälsa* som ska komma i mars med tema Psykoterapi för personer med funktionshinder.

Om ni har tid och lust att ta kontakt är ni välkomna att göra det till.

Vice ordförande

Gunilla Svensson
gunilla_s@hotmail.com

Redaktionens sida

Vad fort tiden går!! Jag tycker att det inte är länge sedan det förra POMS-bladet skickades iväg till tryckning. Det var i början av december. När

sedan julen infann sig så hade vi här uppe i Västerbotten ännu inte fått tidningen! Den självklara slutsatsen blev att ingen i hela landet fått den – att den hade fastnat någonstans. En närödöenupplevelse! På den vägen var det ända till dess folk kom tillbaka efter helgledigheterna, då det visade sig att det bara var vi här upp, som blivit utan. Pust! Hur kan det bli!

Att tiden ränner iväg märks inte minst på att det djupa vintermörkret i december nu bytts ut mot gnistrande vita vinterdagar med klar, hög luft där ljuset är så starkt att ögonen tåras. Det känns fantastiskt!

Apropå årstider så innehåller detta nummer ett preliminärt program för sommarkonferensen, som detta år går av stapeln i Västervik den 12-14 juni. Programmet finns på sidan 11 och verkar (som brukligt är med sommarkonferenserna) vara mycket intressant. Temat går i trettioårsjubileets tecken med specifik tonvikt på behandling och handikappforskning. Föreningens trettioårsjubileum präglar också i viss mån detta nummer där Jan Lörelus blickar tillbaka på sin ordförandetid. Hoppas att fler tidigare ordföranden bidrar till att berätta om föreningens historia i kommande nummer.

På de senaste styrelsemötena har just föreningens historia diskuteras och hur den bäst ska dokumenteras. Det skall tydligen finnas kartonger med papper protokoll och fotogra-

fier lagrade någonstans i någon källare och Peter Collsiöö, föreningens kassör, har tagit på sig uppdraget att samla ihop detta material. För detta ändamål har han inköpt ett skåp, vilket han meddelar via ett e-mail, där han citerar Lena Larsson: "Precis som ett skåp är varje människa. Med ut- och insida, minnen och hemligheter. Ett skåp kan inne hålla mycket".

På styrelsemötena har också diskuterats att på sikt ersätta POMS-bladet som papperstidning med en nättidning, vilket onekligen låter spännande. Självklart att också denna förening skall ha en egen hemsida, där POMS-bladet är en del! Som tidigare nämnts kommer den nuvarande redaktionen att avgå efter tre år i samband med årsmötet i Västervik i sommar. En ny redaktion behövs alltså, så passa på och var med nu när förändringens vindar blåser! Det är ett roligt och spännande jobb kan jag lova, som ger både kunskaper och kontakter. Den nuvarande redaktionen hjälper till i övergången, så hör av er till mig eller vem som helst i styrelsen.

För redaktionen

Olle Öhrner

Manusstopp för nästa nummer är den 19 april

När personer med utvecklingsstörning bryter mot lagen

Referat ur:
Habilitering Nu 1/01

Utgiven av:
Handikapp & Habilitering,
Stockholms läns landsting

Under två intensiva dagar på Enskede gård i maj, deltog nära 150 personer i konferensen "När personer med utvecklingsstörning bryter mot lagen". Problembilden både kring brott och påföljd visar sig vara komplicerad. Tydligt är dock att personer med utvecklingsstörning oftare befinner sig på målsägarsidan än står som misstänkta.

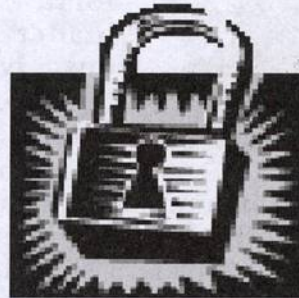
Inför en till bristningsgränsen fylld aula inledde Kristina Gustafsson Bonnier konferensen "När personer med utvecklingsstörning bryter mot lagen". Hur många personer med utvecklingsstörning som finns i brottsregistret är inte helt klarlagt. Detta blev tydligare under dagen, i takt med att föredrags-hållarna redovisade olika siffror baserade på samma underlag.

Från fängelsestraff till friare övervakningsformer

Först ut var Gunnar Engström, chef för Kriminalvårdsstyrelsen.

-Vi ser sällan utvecklingsstörda inom kriminalvården, om de döms är det oftast till olika former av frivård. Mellan den 1 januari 2000 till och med den 20 mars 2001 har 114 personer med utvecklingsstörning passerat kriminalvården. Av dessa har 92 dömts till frivård, 13 till anstaltsvård och 9 sitter i häkte.

De europeiska rekommendationerna säger att interner med särskilda behov ska ägnas särskild uppmärksamhet. I Nederländerna döms överhuvudtaget inte personer med utvecklingsstörning.

I Sverige behöver vi jobba med hur vi tar emot och behandlar utvecklingsstörda inom kriminalvård och rättsväsende. En person med utvecklingsstörning har ofta svårt att förstå innebörder och konsekvenser av brott, rättegångsr och domslut. På anstalter blir de ofta utnyttjade och mobbade och inom frivården uppfattas gruppen som krävande och tung att arbeta med.

Unika personer - unika omsorger

Patricia Ericsson, psykolog och grundare av konsultföretaget Skinfxaxe, föredrog på temat *Unika personer - Unika omsorger - en studie av personer med begåvningshandikapp som varit föremål för frihetsinskränkande åtgärder*.

Patricia Ericsson genomförde under åren 1993-1998 en studie av personer som under tiden 1986-1996 varit föremål för frihetsinskränkande åtgärder och dess konsekvenser. Studien som omfattade 92 personer i åldern 29-86 år. Många av de här personerna hade ett förflutet på specialsjukhus, mentalsjukhus eller vårdhem. Institutioner med golvfasta möbler, låsta rum och olika tvångsåtgärder. 1986 levde 62 av personerna på specialsjukhus, 11 på mentalsjukhus och resten på vårdhem.

1996 stoppades nyintagningen till institutioner av det här slaget. 80 personer var då inte längre på institution, 6 väntade på att få komma till grupp-bostad och 6 vistades på behandlingshem. De flesta hade kontinuerligt personalstöd och nära hälften bodde i avskilda miljöer på landsbygden. I hälften av fallen hade det aggressiva beteendet minskat avsevärt sedan flytten från institutionen och lika många kunde 1996 utan problem vistas i sociala miljöer.

-Det som föranledde denna stora förbättring var i första hand den lagändring som medförde att vårdhemmen lades ned samt personalens kvalifikationer på det nya boendet, säger Patricia Ericsson.

Rättspsykiatrisk undersökning

Mona Lönnquist Backe berättade om hur en rättspsykiatrisk utredning går till och hur man resonerar kring riskbedömning när det gäller personer med utvecklingsstörning. Hon började med att beskriva händelseförloppet när ett brott begåtts.

Varje år genomförs cirka 250 rättspsykiatriska utredningar och varje utredning tar ungefär fyra veckor. Utredningen genomförs av ett undersökningsteam som består av läkare, kurator, psykolog och avdelningspersonal. Den ansvarige läkaren sammanfattar teamets utsagor i ett rättspsykiatriskt utlåtande.

Lindrigt utvecklingsstörda sårbar grupp

-Personer med lindrig utvecklingsstörning är en sårbar grupp. De har svårt att förstå konsekvenser både av sina handlingar och av eventuell påföljd. Samtidigt är de ofta duktiga på att prata och formulera sig vilket döljer deras brist på förståelse, säger Mona Lundquist Backe. I rättsprocessen, vid förhör eller domstolsförhandlingar är det troligt att de ofta svarar som de blivit tillsagda. De för-

står inte orsak, verkan och tid och kan inte använda sina advokater på grund av bristande förståelse.

Även Mona Lundquist Backe kunde redovisa statistik över utvecklingsstörda inom kriminalvården. Under år 2000 dömdes 39 personer med utvecklingsstörning i Sverige och av dessa 24 personer i Stockholm. Mellan åren 1996-2001 dömdes sammanlagt 174 personer med utvecklingsstörning i Sverige och av dessa 15 personer till fängelse. Resten dömdes till olika former av rättspsykiatrisk vård och skyddstillsyn.

-Tydligt är att vi kan se en ökning av antalet utvecklingsstörda i brottsstatistiken och frågan är varför, avslutar Mona Lundquist Backe.

Polis och domstol saknar kunskap

Bitte Fritzon, förbundsjurist FUB, berättade om ett pågående rättstrygghetsprojekt, vars syfte är att fylla i den kunskap som domstolarna saknar.

-När en person med utvecklingsstörning blir åtalad för ett brott kan de få ett rättsombud från FUB, som kan hjälpa till under processen. Rättsombuden är inte advokater men har goda kunskaper om rättsprocessen och om funktionshinder. Det är min erfarenhet att domstolarna saknar kunskaper om funktionshinder, vilket givetvis försvårar den funktionshinderade situation.

Polisutredning

Lisbet Källström, polis och rättsombud inom FUB beskrev hur en polisutredning går till. Lisbet arbetar själv med utredningar som gäller barn i åldrarna 0-15 år.

-Jag får ofta ta fall som inbegriper personer med funktionshinder, bland annat därför att min syster har en utvecklingsstörning och jag vet hur jag ska bemöta personer med utvecklingsstörning.

På polishögskolan ingår ingen utbildning om funktionshinder eller utvecklingsstörning.

Lisbet undervisar ibland själv på polishögskolan och då på kursen sexuella övergrepp där hon tar upp bemötandet av personer med utvecklingsstörning.

-Människor som inte kommit i kontakt med utvecklingsstörda förut kan känna sig både osäkra och lite avvaktande vilket jag har stor förståelse för. Men det försvårar ju ytterligare den redan skrämmande process som ett möte med polismyndigheten faktiskt innebär.

Lisbet Källström beskriver hur polisens utredning genomförs.

-I anmälan brukar det framgå om målsäganden eller den misstänkte har en begåvningsstörning. Före förhöret, som ofta spelas in på video, möter jag den utvecklingsstörde och förklarar vad som ska hända. Om det handlar om ett målsägarärende ska personen snabbt få ett målsägarbiträde som bistår under förhör och förundersökning. Om det till exempel handlar om ett sexuellt övergrepp är det viktigt att ha någon med sig vid läkarundersökningen. Målsägarbiträden är jurister utan specialutbildning.

Gruppboheter rättsfri zon

Att slå, hota eller stjäla är brott som får konsekvenser både för offer och förövare. När människor med utvecklingsstörning på olika sätt begår brott mot varandra får det sällan rättsliga följder.

Astrid Kubis, doktorand på sociologiska institutionen vid Uppsala Universitet, kartlägger i sin avhandling oanmälda övergrepp som begåtts mellan personer med utvecklingsstörning.

-Gruppboheter blir ofta som någon slags rättsfri zon där brottsliga handlingar inte betraktas som något allvarligt, säger Astrid Kubis. Eftersom brottet inte får någon konsekvens

får inte heller offret någon upprätelse. Det visar sig också i Astrid Kubis studie, att varken gode män, chefer eller andra överordnade känner till i vilken omfattning brott begås på gruppboheter.

-Detta är problematiskt eftersom gode män har ansvar för att sörja för person och bevaka sin persons rättigheter. På något sätt hör det här beteendet hemma i "omsorgsideologin", där man bara ser till brukarnas behov och inte till den skada de tillfogar varandra.

Social miljö påverkar

Monica Björkman som är Omsorgsöverläkare höll konferensens sista föredrag.

-Det kan hända att någon enstaka utvecklingsstörd kommer att begå ett allvarligt brott, men ingen utvecklingsstörd är i stånd att planera en ondsint handling, började hon. Många utvecklingsstörda är så angelägna om att vara till lags att de är lätta att lura, utnyttja och så vidare.

I USA har forskningsstudier visat att de utvecklingsstörda som begår brott ofta kommer från fattiga familjer eller från socialt sett mycket fattiga miljöer. Det är, menar Monica Björkman, inte utvecklingsstörningen i sig som utlöser brottet utan andra orsaker som livssituation, eller tillfälligheten och situationen.

En kanadensisk studie på ett svenskt material visar att en person med psykisk störning löper fyra gånger så stor risk att begå en kriminell handling och vid utvecklingsstörning är risken fem gånger så stor. Andelen utvecklingsstörda i fängelse är större än andelen utvecklingsstörda i samhället i övrigt.

En annan studie i Cambridge visar att åtal sällan väcks mot utvecklingsstörda utan istället övergår i en informell varning.

-Med detta finns också en risk. Om man till exempel bagatelliserar våldtäktsförsök kan det uppfattas som sanktionerat och då ökar återfallsrisken.

Det finns enligt Monica Björkman ett visst samband mellan typ av hjärnskada och brottsrisk. Till exempel är frontallobsskador vanliga vid vålds- och sexualbrott. Störd funktion i det limbiska systemet, amygdala det vi brukar kalla reptilhjärnan kan ge störd aggresionskontroll och känslomässig instabilitet.

-Givetvis är situationen för många personer med utvecklingsstörning mycket komplex. Orsakssammanhangen som leder fram till brott består ofta av långvariga relationsproblem och en svår livssituation som sträcker sig tillbaka till barndomen.

Tallåsens behandlingsenhet

Tallåsens behandlingsenhet i Uppsala tar endast emot män från 18 år och uppåt, som är dömda till Rättspsykiatrisk vård. De som kommer till Tallgården har ofta en allvarlig psykisk störning, missbruksproblem, hjärnskada eller en utvecklingsstörning. Många intagna har flera av dessa diagnoser. Det ger en komplex problembild att jobba utifrån. Ann-Sofie Hansson-Pourtaheiri, psykolog, berättar om hur verksamheten utvecklats.

-Vi arbetar mycket med ansvar. Dels måste den intagna få insikt om sin psykiska störning, sin utvecklingsstörning eller vad det nu är, dels måste han lära sig att ta ansvar för det brott han begått. Varför begicks brottet, vad var det som inträffade? Han måste lära sig att känna igen sina tecken och vad han har svårt med.

Kontroll är viktigt, menar Ann-Sofie Hansson Pourtaheiri. Om man förstår vad ens handlande får för konsekvenser så tar man kontroll. Yttre kontroll behövs så att säga för att skapa en inre kontroll.

Utvecklingsstörda blir ofta emotionellt påverkade av brottet och av behandlingen, fortsätter hon. De tänker igenom och funderar kring det inträffade. Det är mycket svårare att nå fram till personer med emotionella handikapp.

-Vi jobbar också med självbild. Även om det brott den intagna begått är

avskryvligt, måste man skilja på brott och person. Ingen är sitt brott. Vi har en positiv människosyn och vill att de intagna också ska se att det finns förändringsmöjligheter. Vi balanserar mellan att tillfredställa de intagnas önsknings och sätta gränser, avslutar Ann-Sofie Hansson-Pourtaheiri.

Artikeln publicerad med benäget tillstånd av författaren Monica Klasén McGrath.

Föräldraträning som behandling för "bråkiga barn".

Inom barnpsykiatri tröffar vi många föräldrar vars barn ofta är i konflikt med andra barn, föräldrar och lärare. Många gånger är de impulsiva, hyperaktiva eller har problem med koncentration och uppmärksamhet. De uppfattas som jobbiga och ouppfostrade. De är svåra att få till stånd ett samarbete med, oppositionella och bråkiga. Detta är de beteenden hos barn som föräldrar mest frekvent vill ha råd och vägledning kring när de uppsöker barnpsykiatri. Det man har sett i forskning är att problemet har en tendens att sprida sig till många olika situationer. Det har en indirekt effekt på familjens fungerande som slår tillbaka på barnet och man hamnar i en negativ spiral. Om man inte gör något åt beteendet så håller det i sig över tid och kan leda till andra allvarigare problem.

Sedan några år har vi prövat en föräldragruppsmetod på beteendeterapeutisk grund utvecklad av den amerikanske psykiatriprofessorn Russel Barkley. Den forskning som finns kring metoden har visat att den är effektiv för att komma tillrätta med beteendeproblem hos barn. Behandlingsprogrammet fokuserar inte på barnets oförmåga utan på de sociala processer som man tror har hjälpt till att utveckla eller behålla barnets oppositionella beteende. Viss trots eller icke-samarbetsvilja är normalt, speciellt i förskoleåldrarna men om två av dessa kriterier är uppfyllda kan man överväga behandling:

a. Barnets beteende är utvecklingsmässigt avvikande eller förekommer betydligt oftare än vad som är vanligt hos barn i denna ålder.

b. Barnets beteende leder till en märkbar grad av funktionsnedsättning. Beteendet stör barnets kapacitet att exempelvis ta hand om sig själv, umgås med familj och kompisar, ta åldersadekvat ansvar, kunna följa regler utan övervakning.

c. Barnets beteende leder till märkbar känslomässig oro, plåga, utmattning eller skada antingen hos barnet själv eller hos föräldrar, syskon eller kompisar.

Föräldragrupporna träffas vi 10 tillfällen utspridda över ungefär 6 månader. Varje tillfälle tar vi upp ett speciellt tema. Det börjar med övningar som syftar till att hitta stunder av positivt samspel i familjen och går sedan stegvis mot mer svårbehandle situationer. Vi ger förslag på hur familjen kan förhålla sig till sitt barn i olika vardagssituationer.

Varje förälder får kommentera hur de tror att de kan använda sig av förslaget med sitt barn. De får sedan med sig en skriftlig handledning hem som de prövar att följa till nästa träff. Metoden innebär alltså att för-

äldrarna aktivt måste pröva nya förhållningssätt gentemot barnet. Vid nästkommande tillfälle berättar varje förälder om framgångar och svårigheter de stött på under veckorna som gått. Där det behövs försöker vi modifiera strategin så att det blir användbart för just den familjen. Det är alltså inga samtalsgrupper utan en i huvudsak psykoedukativ metod. De tankar som ligger bakom programmet är:

a/ omedelbara konsekvenser – både för positivt och negativt beteende

b/ specifika konsekvenser – både beröm och kritik ska hänvisa till ett specifikt beteende och inte vara generellt eller vagt.

c/ konsekventa konsekvenser – mellan olika miljöer, över tid och mellan föräldrar.

d/ belönande och uppmuntrande konsekvenser används i första hand.

e/ föregrip och planera för att inte riskera impulsiva reaktioner på barnets felbeteende

f/ barnets beteende uppstår i ett samspel – inte barnets eller föräldrarnas fel.

Det går utmärkt att använda metoden individuellt men har ändå visat sig finnas en stor vinst med gruppbehandling eftersom föräldrarna har stort utbyte av att höra om andra föräldrars erfarenheter, försök och misslyckanden.

Varje förälder har fått fylla i frågeformulär både före och efter behandling för att vi så småningom ska kunna utvärdera effekten av behandlingen. Det är både formulär som handlar om symtom hos barnet och förmåga och mående hos föräldern. Tendensen i svaren så här långt har varit att det föräldrarna bedömer förändrats mest i positivt hänseende är förmågan att fungera som förälder.

Sif Leijon, Barn- och ungdomspsykiatri, Umeå.

Referens: Russel Barkley, Defiant children. A clinicians manual for assessment and parental training. The Guilford Press, 1997.

Preliminärt program för POMS sommarkonferens 2002 i Västervik 12-14 juni

”30-årsperspektiv på behandling och forskning inom handikapppsykologi”

onsdag den 12 juni

13-13.45 Inledning ca en kvart var av habiliterings chef i Västervik och två tidigare ordföranden

13.45-14.15 Kaffe

14.15.-17 Kognitiv beteendeterapi då och nu, Anders Möllervärn, Östersund

17.00-18.00 Årsmöte

19.00 Skärgårdsutflykt med båt

torsdag den 13 juni

9.00-10.00 Terapi med flicka med ansiktsmissbildning, Elisabeth Knudsen

10.00-1030 Kaffe

10.30-12.00 Forskning inom handikappområdet, Erland Hjelmquist, Göteborg

12.00-13.00 Lunch

13.00-15.00 Personlig berättelse om Tourettes syndrom, Pelle Sandstrak

15-1530 Kaffe

15.30-17.00 Open space

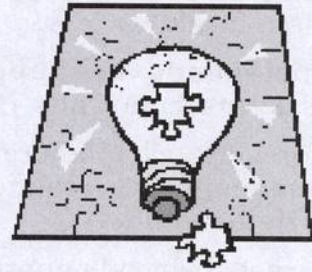
19.00 30-årsjubileumsfest på Gränsö slott

fredag den 13 juni

9.00-11.00 Behandlarrollen, Lena Svedin, Linköping

11.00-12.00 Avslutning av nuvarande ordförande, utvärdering

Idéer som kan underlätta förståelsen för och bemötandet av barn med neurologiska utvecklingsavvikelser.

Idé-banken är ett informationsmaterial som belyser de svårigheter barn kan ha vid så kallade neurologiska utvecklingsavvikelser.

Innehållsförteckning

Att förstå vad neurologiska utvecklingsavvikelser innebär.

Att tänka på när barnet har svårt med teoretiskt tänkande

Att tänka på när barnet har problem med centralstyrningen

Att tänka på när barnet har svårt att förstå andras tankevärld

Att tänka på när barnet har svårigheter att använda arbetsminnet på ett effektivt sätt

Att tänka på när barnet har koncentrationsproblem

Att tänka på när barnet har svårt att förstå sig på tiden

Att tänka på när barnet har läs-och skrivsvårigheter

Att tänka på när barnet har tal- och språksvårigheter

Att tänka på när barnet har finmotoriska svårigheter

Att tänka på när barnet har motoriska svårigheter.

Idébanken är skriven av BarnNU-temet, Barnens sjukhus på Huddinge sjukhus.

Av Ingrid Adolfsson, psykolog

Lotta von Bahr, sjukgymnast

Anette Boll, arbetsterapeut

Gunilla Carlsson Kendall, psykolog

Kerstin Dahlström, läkare

Eva Engblom, arbetsterapeut

Jenny Molinder, logoped

Skriften vänder sig till föräldrar som ofta frågar efter något skrivet om barnets funktionshinder. Den är mycket lättläst. En fördel är att beskrivningarna utgår från barnets svårigheter och inte diagnosen. Det gör det lättare för föräldrar att läsa då barnet kan ha problem inom flera områden. Den är även mycket användbar för personal och hela barnets nätverk.

Den kan beställas från BarnNU-teamet tel 08-585 814 75 fax. 08-585 874 44.

Gunilla Svensson

Föräldrautbildningen vid barn- och ungdomshabiliteringen i Västerbottens län

Barn- och ungdomshabiliteringen i Västerbottens län har utarbetat riktlinjer för föräldrautbildning, som måhända kan vara av intresse för andra habiliteringar i landet.

Utbildningen är uppdelad i fyra steg.

Steg 1 vänder sig till nyinskrivna barn och föräldrar och syftet är att ge psykologiskt stöd, gemenskapskontakt och information om samhällets stöd.

Konkret innebär det två dagars internat för föräldrar, barn och systerkon. Om förutsättningar för ett internat inte finns så är alternativet två separata dagar i nära anslutning till varandra. Detta erbjuds alla oavsett funktionshinder och man kan skilja på diagnosgrupper och åldrar. Arbetslaget gör en inventering varje år och anordnar internatet ev. i samarbete med andra arbetslag.

Ansvariga för detta steg är kurator och arbetslaget

Steg 2 vänder sig till föräldrar till 5 - 6 - åringar och syftet är förberedelse inför skolstart.

Detta innebär tematräffar (1 - 4 träffar) med information till föräldrarna angående ex.vis rörelsehinder, begåvningshandikapp, förskoleklass, särskola, grundskola eller skolbarn-

omsorg. Informationen ges av habiliteringspersonal, en konsulent och av föräldrar till barn i särskolan.

Ansvarig härför är psykolog och förskolekonsulent.

Steg tre vänder sig föräldrar vars barn/ungdomar är i mellan- och högstadieåldern och syftet är att informera föräldrarna om hur barnet kan uppleva sin situation när det blir medvetet om sitt funktionshinder. Detta kan vara i form av tematräffar. Vid träffarna diskuteras fritiden och hur det kan vara för barnet/ungdomen att leva med sitt funktionshinder.

Ansvariga härför är psykolog och fritidskonsulent.

Steg fyra slutligen gäller gymnasieåldern och ämnet är förberedelse inför vuxenlivet i form av tematräff(ar) med information till föräldrar om identitetsutveckling och funktionshinder, frigörelseprocessen och sociala rättigheter.

Ansvariga för detta steg är psykolog, kurator och arbetslaget.

*Olle Öhrner
Numera psykolog i riksgymnasiet
ets habiliteringsteam i Umeå*

Förra numret inleddes ett tema, där tidigare ordföranden i blickar tillbaka med anledning av föreningens 30-års jubileum. Turen har nu kommit Till Jan Lörelius, som var ordförande 1983 och 3 år framåt.

Erfarenheter och reflexioner av Enågra år som POMS' ordförande.

Nattåget från Östersund mot Stockholm. Skenskarvarna dunkar. Efter ett antal resor på detta sätt har jag lärt mej att sova på tåg. Sönnen blir god, men innan jag somnar tänker jag en sista gång igenom morgondagens sammanträde med POMS' styrelse.

Vid 7-tiden stannar tåget på Stockholms C. Jag beger mej till Centralens restaurant och frukostbuffén. DN, kaffe mackor, bacon, ägg, mera kaffe och wienerbröd. Så småningom dyker de andra "långresenärerna" upp. Under dessa år i början av 80-talet har det blivit några olika. Ingen nämnd ingen glömd. Vi äter och diskuterar, byter erfarenheter. Vårdhemsavvecklingen pågår för fullt, åtminstone vårdhemmen för barn. Fast inte över allt. Utveckling av dagcenter – samlat på ett ställe eller utspritt på flera? Människor med grav utvecklingsstörning – rätten till ett gott liv och en vettig daglig sysselsättning. Människor med lindrig utvecklingsstörning - social utslagning och missbruk. Rätten till föräldraskap. Har samhället rätt att omhänderta barn till en mamma med lindrig utvecklingsstörning? Psykologens roll i allt detta. Hur mycket jobbar vi direkt med målgruppen? Är det bättre att arbeta konsultativt? Ämnena blir många och varierande. Ibland kom-

mer vi in på personliga förhållanden. Relationer i familjen, barnens utveckling, relationer till kollegor, relationer till vårdchefer, särskolechefer, omsorgsöverläkare, förvaltningschefer. Relationer till barnhabilitering. Somliga jobbar i samordnad habilitering andra i renodlad "omsorg om psykiskt utvecklingsstörda", som vi uttryckte oss då. Efter ett par timmar blir det dags att ta T-banan till Odenplan och sammanträdet.

Dessa tidiga morgnar på Centralens restaurant är ett av de mest framträdande minnena jag har när jag tänker tillbaka på min tid som ordförande i POMS. De blev många gånger det lyft, den stimulans, det andningshål som jag behövde för att inspirerat kunna fortsätta med arbetet i Jämtland. Vi hade där tidigt, 1978, börjat organisera samordnad barnhabilitering tillsammans med omsorger om vuxna med utvecklingsstörning. Det var ingen lätt process. Ett företrädesvist socialt synsätt och en ideologi bröts mot ett medicinskt synsätt och medicinska metoder. Konflikterna var legio. Min egen roll, som chef för psykologerna och tillsammans med en chefkurator och en chefgymnast ansvariga för "distriktsverksamheten", d v s psykologer, kuratorer och sjukgymnaster i lokala team, var inte helt okontroversiell. Stimulansen från kollegorna i POMS styrelse betydde näring och orka att fortsätta.

Själva arbetet i styrelsen. Om jag kommer ihåg rätt var jag den förste manlige ordföranden i POMS. Det

fanns en tradition i styrelsearbetet. Inte alltid den struktur och ordning som jag ville se, men jag lärde mej så småningom att detta "kvinnliga" sätt att arbeta hade många fördelar. Jag lärde mej lyssna på flera diskussioner samtidigt, att kunna kasta mellan flera olika frågor utan att tappa tråden i någon av dem. Det var fascinerande att upptäcka hur en till synes kaotisk diskussion under någon timme kunde resultera i vettiga beslut och strategier.

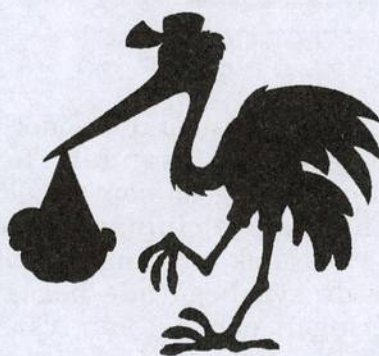
En annan upplevelse som står som ett klart minne från denna tid är engagemanget hos alla som arbetade i styrelsen och hos övriga medlemmar. Vi fördelade uppdrag till medlemmar, bevaka konferenser, ordna sommarkonferens, ordna arbetskonferens, skriva i POMS-bladet, redigera och ge ut POMS-bladet. Så gott som alltid var gensvaret positivt och engagerat. Jag tror aldrig jag upplevde att det var svårt att få någon eller några medlemmar att ta sig an uppdrag. Detta positiva gensvar finns som ett viktigt minne.

Tyvär måste jag erkänna att jag inte kan komma ihåg vilka frågor vi arbetade med i styrelsen, utöver konferenser och POMS-bladet. Mer än två: Samarbetet med Habiliteringspsykologernas yrkesförening och om POMS skulle vara en yrkesförening i Psykologförbundet. Att jag minns dessa beror kanske mest på att vi, sett ur mitt perspektiv, inte lyckades nå fram. Idag är vi en yrkesförening för Habiliteringspsykologer, vilket glädjer mej. Då var det inte moget. Vi försökte ha gemensamma sammanträden med Habiliteringspsykologerna men lyckades inte. Frågan om yrkesförening utreddes och sköts upp. Förändringsarbete är aldrig lätt. De flesta av oss som arbetade i styrelsen och många andra medlemmar var i vårt dagliga arbete engagerade i förändrings- och utvecklingsarbeten. Flera av oss drev på utvecklingen i våra hemlän. Många gånger diskuterade vi hur man får andra att våga ta nya grepp. När utvecklingen av vår egen förening dis-

kuterades kan jag, i backspeglarna, se att vi i mycket betedde oss precis som de "utvecklingsobenägna" som vi tampades med på hemmaplan. Den erfarenheten har lärt mig att, ännu mer än tidigare försöka se andra sidor av processer än de uppenbara.

Så är det dags att avsluta sammanträdet, sena eftermiddagståget till Östersund går om en kvart. Rafsa ihop alla papper och pärmar. Några av de andra åtar sig som vanligt att städa upp. Snabba "hejdå-kramar". Springa till T-banan, upp på tåget i sista minuten. Pust! Koppla av en stund. Lite mat i restaurangvagnen. Sent på kvällen rullar tåget in på Östersunds station. Jag har hunnit begrunda en del av det vi diskuterat under dagen, funderat på jobbet och om jag fått idéer som är användbara i jobbet. Längtat efter familjen. Så äntligen hemma! Trött och inspirerad!

Jan Lörelius
fd ordförande i POMS

Nya medlemmar:

Anne Holmström Förd, Norge
Lasse Banksjö, Umeå
Chrissie Smith, Örebro
Marion Falkselius, Kungälv
Birgitta Mårtensson, Gävle
Henrik Hindman, Sala

Recensioner:

Svagbegåvade barn - en stor osynlig grupp

Ingrid Adolfsson och Gunilla Carlsson Kendall, psykologer vid Huddinge Universitetssjukhus, har skrivit en mycket välkommen rapport om denna grupp barn. Jag har, precis

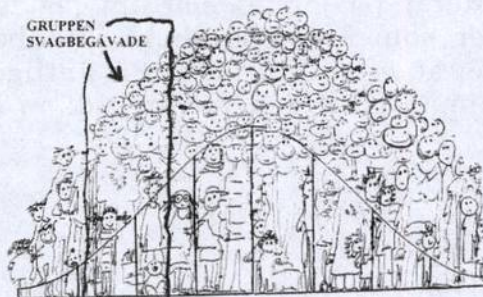
HUDDINGE UNIVERSITETSSJUKHUS

December 2000

PSYKOLOGAVDELNING OCH BARNENS SJUKHUS
Sektionen för Barnneurologi och Rehabilitering

RAPPORT:

Svagbegåvade barn - en stor osynlig grupp

Förf.: Ingrid Adolfsson och Gunilla Carlsson Kendall
Psykologer vid Huddinge Universitetssjukhus,
Barnens Sjukhus, Psykologavdelningen och
Sektionen för Barnneurologi och Rehabilitering

Huddinge Universitetssjukhus AB, Psykologavdelningen, M 42, 141 86, Huddinge.
Telefon: 08-58 58 21 88, Fax: 08-58 58 20 89, www.hs.se

som författarna, reagerat på det överdrivna diagnossättandet. Begåvningen fördelar sig ju, som vi alla vet, utifrån normalfördelnings "alptopp". Så har varit bekant länge. Plötsligt kommer de svagbegåvade barnen till Habiliteringen och det blir vår uppgift att ställa diagnos. I remisser står det: Funktionsstörning? Syftet sägs vara att pedagoger bättre ska förstå barnens svårigheter. Anledningen till barnens svårigheter är att allt fler slås ut. De teoretiska kraven ökar på barnen inom grundskolan. Ribban alla ska nå är helt horisontell och följer inte "alptoppens form", normalfördelningens med barnens skiftande nivåer. Barnen får olika symtom och beteendeproblem därför att det inte fungerar för dem i skolan. Barnens svårigheter syns ej

på utsidan. Svag begåvning är barnens primära problem, men begåvningen ligger dock inom normalvariationen. Det är med andra ord mer skolans problem att möta barnen på med skiftande begåvningsnivåer och med de olika grundförutsättningar till inlärning som föreligger i klassen.

Författarna har belyst detta problem genom 15 journaler på Huddinge sjukhus, där svagbegåvning har visat sig vara huvudproblemet.

Denna rapport är mycket välkommen i vår tid, då samhället övervärderar teoretisk begåvning.

Ett samhälle, där en del människor inte behövs. Detta kommer att bli ett växande problem som för med sig många symtom och psykiskt lidande. Vi har, som psykologer, mycket att säga i denna debatt, men "testarollen" är inte den bästa positionen att uttrycka vårt stöd för allas rätt att mötas utifrån sina egna förutsättningar. Då bedömningar dominerar vårt arbete dras vi enbart in i sorterandet. Vi behöver reagera som Inger och Gunilla så att vi inte spelar med i att barn behöver diagnoser för att pedagoger ska förstå. Det är andra förutsättningar pedagoger behöver för att möta alla barns behov på rätt sätt.

Rapporten är ett mycket användbart redskap för oss alla psykologer.

Beställ den från

adress: Huddinge Universitetssjukhus
AB

Psykologavdelningen M4

14186 Stockholm,

Fax 08-58 58 20 89

Mail: catrine.ekberg-

mitander@psykolog.hs.sll.se. tel. 08/
58582189

Lindrigt förståndshandikapp hos barn och ungdom

är en annan intressant skrift från Huddinge sjukhus sektion för Barnneurologi och Habilitering. Ingrid Adolfsson har denna gång skrivit tillsammans med barnneurolog, docent Elisabeth Fernell.

HS

Information om ett kognitivt funktionshinder:

LINDRIGT FÖRSTÅNDSHANDIKAPP hos barn och ungdom

Det är en informativ broschyr om ett kognitivt funktionshinder som går att beställa genom kontaktperson sekr. Veronica Wettergran, tel. 08/58581475 fax:08/58 58 74 44

Skriften beskriver på ett lättillgängligt sätt hur diagnos ställs och vad det lite annorlunda sättet att tänka innebär. Jag har många gånger varit tacksam att skriften finns. Föräldrar har efterfrågat något mer skriftlig för att kunna fortsätta samtalet med barnet efter besöket hos psykologen när ett lindrigt förståndshandikapp har konstaterats

Skrifterna om Svagbegåvade barn och Lindrigt förståndshandikappade barn belyser dessa personers svårigheter att inte räkna till. Tillkortakommanden, som kommer av överkrav. Nu till en rapport om vårt eget tillkortakommande

"En ständig känsla av att aldrig räkna till".

- en studie om stress i arbetet på barn och ungdomshabiliteringen

Den är skriven av Maritta Malmqvist, leg psykolog och leg psykoterapeut, som ett vetenskapligt arbete på specialistutbildningen i Handikapppsykologi. Rapporten kan rekvireras via tina.granat@buh.hoh.lul.se eller fax.018/501405

Vår parallellprocess med vår målgrupp är slående. Vi som tror oss ha de bästa redskap för att hjälpa andra grupper att förstå vad som är realistiska krav och överkrav förmår inte använda vår analytiska förmåga på oss själva. Rapporten är ett exempel på ett viktigt vetenskapligt arbete som beskriver det igenkända problemet "Med den ständiga känslan att inte räkna till" Känslan som leder till hjärnstress med dess fysiska och psykiska symtom som trötthet, uppgivenhet, utmattning, ångest, depression etc. etc.

I rapporten får vi en mycket användbar teoretisk genomgång om mekanismerna bakom stress och utbrändhet. Författaren har själv erfarenhet av att nå dit när man inte räcker till. Som tur för oss andra som nästan är där har hon inte bara tänkt utan också gjort ett värdefullt bidrag inom Handikappforskningen. Tack Maritta för att du delar med dig och ger oss kollegor redskap.

Den metod som M.M. använt är att kartlägga hur det var med stressen hos behandlingspersonalen på BoU Habiliteringen. I maj 1999 skickades 50 enkäter ut till behandlare anställda i 4 team inom BoU-Habiliteringen med 8, 9, 10 respektive 23 personer. De yrken som fanns representerade, förutom psykologer, var de sedvanliga inom habiliteringen.

Jag var en av dem som svarade på enkäten. Det är med ett stort igenkännande, som jag läst rapporten. Spridningen på åldrar i undersökningen fördelade sig mellan 25-64 år. Mest kvinnor är det som bekant arbetar inom habiliteringen. Många har uppgivit att de klarar stress under korta perioder och toppar. Den positiva stressen innebär att man gör

mycket, som också ger mycket då man har kontroll över arbetet. Snabbt kan det positiva övergå till något negativt när man inte längre har kontroll. I studien kom man fram till att en tredjedel av de svarande ser dålig organisation som en stressfaktor och tidsbristen som ständigt gnager. Nästan alla 35 svarade att deras arbete i stor omfattning påverkade fritiden.

Jag upplever själv att mycket tid går åt till vila och återhämtning. Ofta känner jag mig mer i behov av att vara ifred. Snudd på att den ständiga kontakten med mycket människor gör att man blir så socialt överstimulerad att paradoxalt nog fritidens möjligheter till socialt liv känns krävande. Trots att jag i grunden inte känner mig asocial gör arbetet mig sådan. Vad gör arbetet, med människor med obotliga tillstånd, med oss som behandlare? En slående parallell i känslan att inte rätta till. Hur blir vi i långa loppet som behandlare om vi tar över målgruppens tillkortakommanden. M.M. har flera tänkvärda förslag som är väl värda att läsa och begrunda för vår egen mentala hälsa.

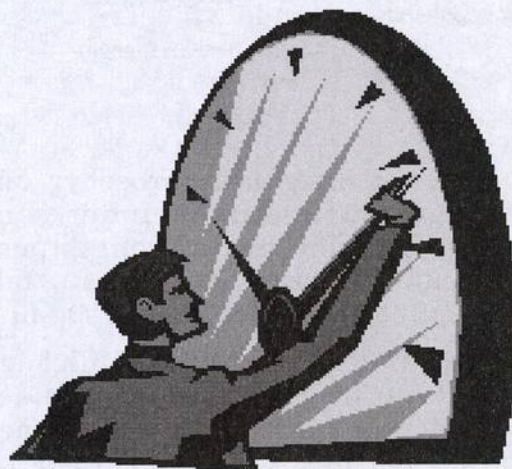
Utöver rapporten vill jag rekommendera **Tommy Hellstens bok "Ju mindre du gör desto mer får du gjort - om livets paradoxer.**

Jag flyr det jag jagar efter. Den som vill bli fri från sina skuld känslor flyr sin skuld, men drabbas i stället av skam. Skammen erövrar nämligen terräng om man inte möter sin skuld. Skam innebär att självkänslan försvinner eller försvagas. En människa som flyr undan sin skuld flyr i själva verket undan det han jagar efter d.v.s. självkänslan.

Paradoxalt är det också att avnjutandet en lång välbehövlig ledighet under helger med egen "obokad" tid efterföljs av ett större lidande av att börja arbeta igen. "Boka-tid-terrorn drar igång", "samordna" känns som ett vulgärt ord. Jag gick till min (som tur är förståande) chef och anför-

trodde: "Jag vet inte hur jag ska kunna arbeta som psykolog här när jag inte vill ha några problem". Hon log förstående och sa "Ta en vecka till?" Hon kan säga så när hon nu vet att jag drivs av en så stark arbetsmoral. Tänk att under tre veckor inte ha några tider att passa.

Julklappsböcker framför brasan, längdskidturerna. De enda trevliga tiderna att passa var besök hos vänner i väldigt lagom utsträckning. Efter två dagar rullade det igång med boka-tid-terrorn. Men det är skönt att leva på de goda vilostunderna. Det tål att tänka efter vad våra yrken gör med oss som människor när så stor del av vår egen fritid återgår till återhämtning. Det finns väl ingen annan än vi själva, som får ta ansvar för

detta. Enda sättet är väl att boka in återhämtningstid, reflektionstid på schemat. Jag tror att det är en myt att chefer kan hjälpa oss att prioritera. Det finns ingen chef som verkligen vet ställtiden, reflektionstiden, som behövs runt ett ärende, för att det ska bli det jobb, som vi blir stolta över att ha gjort. Att vara effektiv är effektivitetens fiende. Att ständigt vara tillgänglig är tillgänglighetens fiende (Jag har påverkats av Hellstens paradoxer). Reflektioner och tankar tar tid. Terapeutiskt arbete innebär att ge plats för tid. Skrämmande hör jag hur kollegor inte får bedriva psykoterapi i sin Habiliteringsroll därför att det tar för mycket tid. Även behandlingsarbete

ska vara snabbt "har någon bestämt". Någon bestämmer, mot bättre vetande. om inte vi vetande pläderar för att behandlingsarbete tar tid, det som ska innebära djupgående förändring tar tid. Vi psykologer får börja att plädера långsamhetens lov som Owe Wikström, professor i religionspsykologi vid Uppsala universitet.

Hans bok var en av de böcker som jag tog mig tid att läsa i brasssprakets ro : **"Långsamhetens lov eller vädan av att åka moped genom Louvren"** Boken, som i sin titel uttrycker långsamhetens lov, ger oss själva och vår målgrupp ett bättre redskap att klara vardagen. Om vi för en stund lyckas mentalisera den inre bilden av att åka moppe genom Louvren och blixtnabbt skönja Mona-Lisas leende kunde vi ha nytta av denna bild. Ett "stopp-kort" när vi är på väg att springa ifrån viktiga mänskliga möten, tid för dialog, eftertanke, bearbetning. Det borde kanske mer vara i tiden att vi psykologer arbetar med attitydförändring och lovordar långsamhetens kvalitet mer än snabbhetens. Långsamheten har nästan blivit en dödssynd i snabbrisets, snabbmakaronernas- och de snabba uppkopplingarnas tid. Ett paradigmskifte skulle vara lika bra för oss psykologer (speciellt vi som blivit litet långsammare med åren) som för vår målgrupp.

Läs boken! Ett smakprov här nedan.

Att öva sig i närvaro

Översätter man en del av de andliga traditionernas regler till modernt språk kanske det kan låta ungefär såhär:

Människan måste några minuter varje dag öva sig i att hejda sin fantasi, sluta ögonen och ignorera världens larm, för att i stället gå in i sig själv. Talet om att hon inte har tid skulle de andliga mödrarna och fäderna bryskt ifrågasätta. Dom skulle hävda att den omtalade tidsbristen är en myt, en myt som människan använder för att skydda sig från sig själv. Den är skapad av en mängd pseudosysselsättningar i kombination med ett massmedialt tryck och allt för liten självbehärskning.

I tystnaden möter den jagade människan först förvirring och oro. Tankarna rusar genom huvudet. Splittringen är total. Detta har själasörjare i alla tider känt till. Råden är alltid desamma. Ignorera förvirringen och håll ut. Efter de splittrade tankarna kommer något annat. Bortom den döljer sig en annan slags tidsupplevelse. Den yttre stillheten är en förutsättning för den inre. Människan måste öppna luckor som leder bort från den ständigt frambrusande vardagen. (s. 69)

Gunilla Svensson, Habiliteringen i Falun

Rättstrygghetskonferens i Umeå

I förra numret av POMS-bladet berättade Monica Liljefelt, samordnare i **Rådgivningsgruppen för funktionshindrade vuxna som far illa** (Västerbotten) att en utbildning/konferens om Personer med funktionshinder i Rättssamhället höll på att planeras.

Nu är den planeringen klar och kommer att hållas den 22 april 2002 i Umeå, och har fått huvudrubriken:

Rättstrygghetskonferens

Brott och straff Offer och förövare

- Personer med svag och/eller bristande autonomi (personer som har svårt att föra sin egen talan)

Det är **Studieförbundet Vuxenskolan**, Västerbottens distrikt, och **Rådgivningsgruppen för funktionshindrade vuxna som far illa**, i samarbete med **Sven-Olov Edvinsson**, omsorgsöverläkare, Handikappförvaltningen, som står bakom denna konferens.

Konferensens innehåll kommer att vara:

- Rättstryggheten för människor med svag och/eller bristande autonomi.
- Den särskilda utsattheten och rättstryggheten
- Hur kan vi stärka människor med svag och/eller bristande autonomi
- Hur fungerar rättsprocessen?
- Utredningar
- Domstolens arbete
- Påföljder
- Vård och omsorg
- Sekretess mellan myndigheter
- Hur jobbar tingsrätten med dessa frågor?
- Avslutande panelsamtal

Målgrupp

- Landstingets handikappförvaltning
- Sjukvårdsförvaltningen Umeå, Lycksele och Skellefteå
- Socialchefer
- Ledamöter i sociala nämnder
- Chefer och föreståndare socialförvaltningar

- LSS-handläggare
- Särskolan
- Kommunernas skolförvaltningar
- Grundskolerektorer
- Överförmyndare i respektive kommun
- Polismyndigheten
- Åklagarmyndigheten
- Tingsrätten, hovrätten och länsrätten
- Rättspsykiatriska kliniken
- Psykiatriska kliniker samt BUP
- Socialpsykiatriskt Kunskapscentrum
- Socialkonsulenter på Länsstyrelsen
- FUB, HSO, RSMH och IFS
- Rättsvetenskapliga institutionen, Umeå universitet
- Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet

Syfte:

Att belysa situationen för vissa utsatta grupper ur rättssäkerhetssynpunkt samt belysa kunskapsläget och attitydfrågor.

Medverkande:

- Annica Öster, chefsåklagare, Umeå
- Snorre Hermansson, projektledare med erfarenhet från Rätts trygghetsprojekt och som ombudsman vid Riks-FUB, Lindesberg
- Bernt-Ola Lundström, förbundsordf, Nämndemannaföreningen i Sverige
- Sven-Olov Edvinsson, överläkare, Landstinget Handikappförv. i Västerbotten
- Kerstin Hammarberg, enhetschef, Handikappomsorgen, Robertsfors kommun
- Mari-Ann Johansson, advokat, Umeå
- Roger Larsson, psykolog och enhetschef, Vännäs kommun

Ansvarig: Ann-Christine Bard-Sandström, SV, Västerbottens distrikt

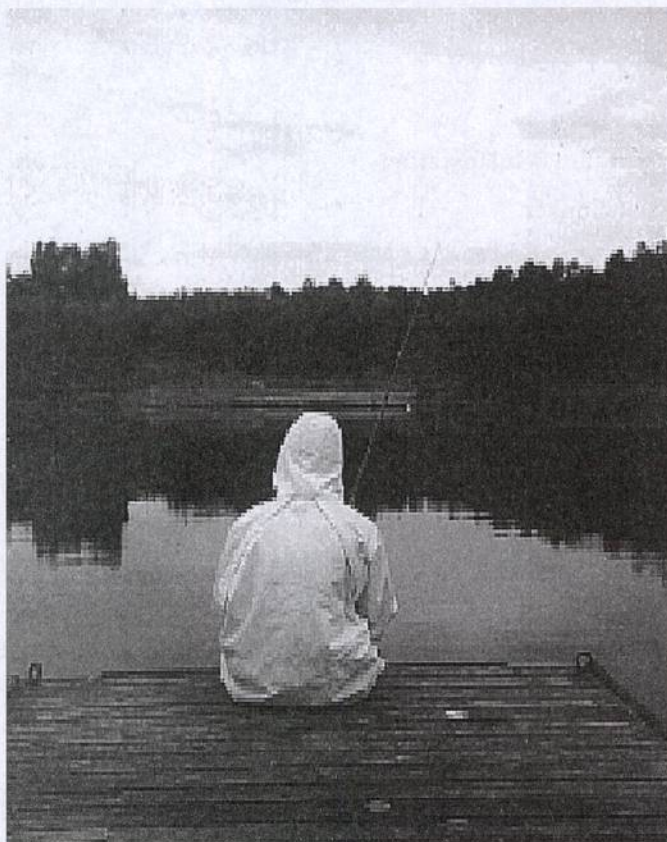
Som märks är det en relativ stor satsning vi gör, denna gång för beslutsfattare och andra, som i sina arbeten bör ha kunskap om de funktionshindrade i samhället som far illa i olika sammanhang och kunna se denna grupps behov av stöd och hjälp i rättssamhället.

*Rådgivningsgruppen för funktionshindrade vuxna som far illa.
Monica Liljefelt, leg psykolog
Råd och stöd för vuxna i Umeå
monica.liljefelt@vll.se*

Intresserade kan anmäla sig till ovanstående adress.

Värva medlemmar!

Har du kollegor på din arbetsplats som inte är med i POMS?

Om POMS ska fortsätta att vara den starka och aktiva förening den hitintills varit, är det viktigt att även de nya psykologer som börjar arbeta i "våra" verksamheter, blir medlemmar i POMS.

Kanske ändras vår inriktning något framöver, och säkert kommer namnfrågan att fortsätta diskuteras, men föreningen kommer att bestå, och aktivt verka för att människor med funktionshinder får goda levnadsvillkor och god service.

Tala om för dina kollegor att POMS finns! Det är mycket enkelt att bli medlem. Man tar kontakt med Karin Wallgren

antingen på tel:08/704 90 41

eller på E-post: karin.wallgren@hab.sll.se

OBS!! Du, som ännu inte betalt din medlemsavgift för

2002, gör det nu!!! På postgiro 35 89 78-5.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

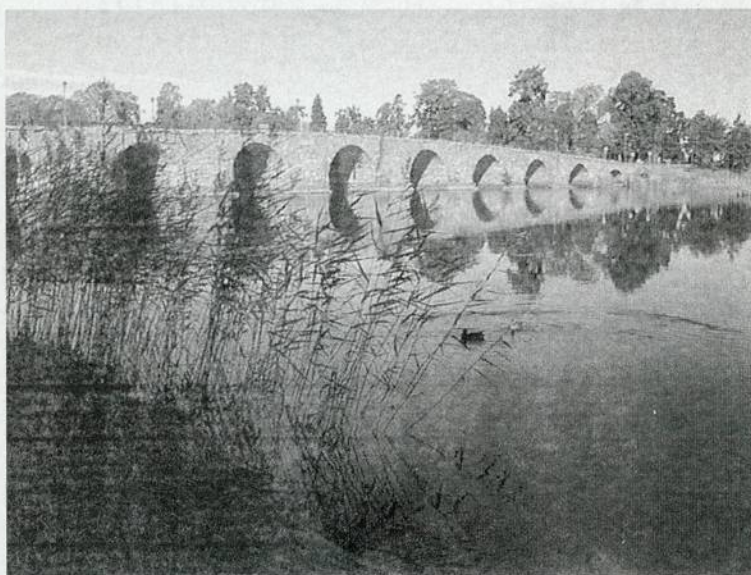
THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

POMS bladet

Organ för föreningen
Psykologer inom handikappområdet

Julnummer

Nr 2 2002

ISSN-NR 1102-0474

Styrelse för Sveriges Handikapp psykologers Förening

Ordförande	Gunilla Svensson Hosjöstrand 11 791 47 Falun 023/351 37 gunilla_s@hotmail.com	Habiliteringen i Falun Psilandersväg 1, Falu Lasarett 791 82 Falun 023/49 03 73, 0730/30 48 78 Fax 023/49 05 13 habiliteringen.falun@ltdalarna.se
Kassör	Peter Collsiöö Kronobergsgatan 41 112 33 Stockholm 08/652 48 31	Habiliteringscenter Täby Kemistvägen 8 183 34 Täby 08/446 36 20 Fax 08/756 11 14 peter.collsioo@hab.sll.se
V kassör	Karin Wallgren Snörmakarvägen 45 168 38 Bromma 08/704 90 41 070/484 15 03 k.wallgren@telia.com	Föräldrautbildningen Handikapp & Habilitering Box 17519 118 91 Stockholm 08/690 60 40 karin.wallgren@hab.sll.se
Sekreterare	Inger Claeson Storängsgatan 33 413 19 Göteborg 031/82 13 28 inger.claeson@hem.utfors.se	Habiliteringen Älvstranden Verkmästaregatan 7 417 57 Göteborg 031/744 27 14 Fax 031/54 99 71 inger.claeson@vgregion.se
Konferensansvarig	Mallan Rahbek Eriksnäsgratan 3 733 39 Sala 0224/166 44 0730/56 31 74	Handikappcentrum i Sala Box 300 Vårdcentralen Järnvägsgatan 25 733 25 Sala 0224/586 21 mallan.rahbek@ltvastmanland.se
Ledamot	Mattias Eriksson Herkulesgatan 3 224 57 Lund 046/211 24 70	Socialförvaltningen Handikappomsorg Stadshuset 241 80 Eslöv 0413/625 43
POMS-bladet	Bo Kahnberg Floravägen 41 664 32 Grums 0555/102 15 kahnberg@swipnet.se	Vuxenhabiliteringen Drottninggatan 27 652 25 Karlstad 054/61 40 71, 070/312 56 31 Fax: 054/15 45 99 bo.kahnberg@liv.se

Innehåll i POMSbladet nr 2

SHPF styrelse från 2002-11-15	sid 2
Styrelsens sida	sid 4
Redaktionens sida	sid 5
Karin Edholm: Besök i Petrozavodsk, Ryssland	sid 6
Kristina Nilsson & Karin Tollerz: Träff med kommunala handikappsykologer	sid 10
"Kartläggning av olika terapiformer" av Satya Mehndiratta-Klason	sid 11
"Samspel på jämlika och ojämlika villkor", Irene Nordströms avhandling, Gunilla Svensson har läst den	sid 13
"En stor och en liten är borta - ..." Ny bok av Elisabeth Cleve, också denna läst av Gunilla Svensson	sid 15
Gunnel Löfberg & Kjell Nordenstam: Korttidspsykoterapi	sid 16
Studiedagen 15 november utifrån Irene Nordströms avhandling	sid 17
Årsmötet den 15 november	sid 21
Verksamhetsberättelse och ekonomisk redovisning	sid 22
Konstituerande styrelsemöte 16 nov	sid 25
Bilder från 30-årsfesten	sid 25
Till minne av Lars Molander	sid 27
Värva medlemmar	sid 28
La Nizzo	sid 29

Omslagsbilden: Prag har sin Karl-bro, Karlstad har sin Stenbro över Klarälven. Numera är bron avstängd för all annan trafik än bussar, även för fotgängare.

Utgivningsplan för POMS-bladet våren 2003

Nr 1	deadline 15 feb	utkommer 15 mars.
Nr 2	deadline 1 maj	utkommer 1 juni.

Styrelsens sida

Hoppas ni alla har lagrat upp energi denna underbara sommar. Jag har hittat en ny passion. Golf! Ett nytt sätt att vara utomhus under sociala former, att fokusera och

koordinera sinne, kropp och själ. Kanske känns det så bra just för att det för en gång skull gäller att ha en boll i luften. Eller kanske den nya strävan att minska handicap i denna sport har sina likheter med den yrkesmässiga strävan att minska handikapputveckling. Kanske bara ni kollegor som delar denna passion ser min poäng i denna liknelse. Nåväl !Vi har nu hunnit en bit in på höstterminen men golfsäsongen är inte slut. Härligt att fortfarande kunna vara utomhus under helger efter lingonplockningens tid. Den i år 7 veckor långa semestern har för mig inneburit en vila som sitter i fortfarande. Det fattades något i sommarens inledande skede. Vår årliga sommarkonferens. Jag hade verkligen sett fram emot att träffa Er kollegor i Västervik. Sorgligt nog fick sommarkonferensen lov att ställas in p.g.a. för få anmälningar. Styrelsen träffades i juni hemma hos Mallan Rahbek, för att fundera på möjliga orsaker till de få anmälningarna. Fel tema? För sen inbjudan? Konkurrens av andra konferenser? Arbetsgivare obenägna att betala? Är höst bättre tidpunkt? Styrelsen behöver hjälp att se hur behoven ser ut idag av vår förening! Hur och var ska vi ses framöver?

Personligen tycker jag att det har varit givande att konferenserna har ägt rum på olika platser i Sverige. Vad tycker ni? Vi diskuterade även möjliga teman till kommande konferenser; psykologrollen idag, existentiella frågor, etik m.m.

Vi hade också en diskussion i styrelsen om hur våra kanaler ser ut med de personer

inom Psykologförbundet och andra organisationer som är satta att bevaka området "funktionshinder". Vi tänker då på Erling Nyman, ordförande i specialistrådet, Erland Hjelmkvist som ansvarar för handikappfrågor inom specialistordningen och Bengt Person som ansvarar för frågor som gäller vår yrkesförening. Vi pratade om att aktualisera dialogen med våra företrädare. Likaså Birgitta Norrman som blev representant i, det på rådskonferensen beslutade, professionsråd. Birgitta är också med i "Elevvårdsutredningen" som i sitt arbete har att behandla de viktiga frågorna om livskvalité och möjlighet till socialt samspel på lika villkor även för personer med något funktionshinder. Styrelsen kommer att ha ambition att hålla sig ajour med de viktiga områden som berör vår målgrupp så att vår förening gör sig gällande med den kompetens vi har inom vår profession.

Styrelsen har nu som ni redan sett när ni läser detta planerat en studiedag med tema: *Funktionshindrade barns samspel och relationer med andra barn-delaktighet som social process*, årsmöte, efterföljande festligheter, den 15/11 i Stockholm. Många som läser detta har även förhoppningsvis deltagit på denna studiedag med 30-årsfirande för vår förening.

Irene Nordströms doktorsavhandling som är en utgångspunkt på studiedagen förtjänas att uppmärksammas. Ett mycket viktigt ämne: "SAMSPEL PÅ LIKA OCH OLIKA VILLKOR". Jag skriver om den på annan plats i tidningen.

Kanske vi behöver hitta nya former, mötesplatser i framtiden? Det kommer att bli litet ändringar med POMS-bladet. En ny redaktion tar vid i Värmland med hjälp av Bo Kahnberg och Robert Lindell.

Tidningen kommer att ges ut som nättidning men om vi helt ska överge formen av "papperstidning" får årsmötet uttrycka.

En ny styrelse är vald när du läser detta.

På styrelsens sida i förra POMS-bladet skrev jag att ni skulle hålla utkik efter

Psykisk Hälsa-temanummer (nr 1/2002)
Psykoterapi för personer med funktionshinder. Den kom ut i mars och kan beställas från sfph tel.08/347065, E-post info@sfph.se.

Jag välkomnar som vanligt synpunkter till styrelse genom att ni skriver till undertecknad vice ordförande, Gunilla Svensson, e-post: gunilla_s@hotmail.com.

Redaktionens sida

Ny redaktion för POMS-bladet och etablering på nätet

Stafettpennan har nu nått Värmland. Vi (några av oss åtminstone) trodde väl in i det sista att vi skulle hinna gå i välförtjänt pension innan förfrågan angående redaktörskapet skulle nå

hit, men icke! Bara att göra sin plikt alltså, och dessutom har ju alla tidigare redaktörer vittnat om hur roligt och stimulerande det är att göra en tidning. Vi tror på detta och griper oss härmed an uppgiften.

Du känner säkert igen ditt POMS-blad vad gäller layouten, vanemänniskor som vi är så tror vi på betydelsen av sådant.

Trovärdigheten ligger ju bl a i den yttre formen och ramen.

Du har fått vänta på POMS-bladet väldigt länge, detta pga den uteblivna sommar-konferensen och därmed årsmöte med styrelseval. Vi har avsiktligt valt att avvakta studiedagen och årsmötet med vår 30-årsfest den 15 november innan vi gör detta nummer klart, det är nog värt någon veckas fördröjning.

Då nu detta är sagt är det på sin plats att presentera oss i redaktionen. Vi som kommer att redigera bladet, vara inlagare av utlovade, icke levererade bidrag mm är vi som huvudsakligen jobbar inom Vuxenhabiliteringens verksamhet här i

Värmland. Vi har ju den ordningen här att vi är anställda vid PsykologEnheten och gör ungefär halva arbetsinsatsen vid någon av landstingets verksamheter, till hälften säljer vi våra tjänster till länets kommuner m fl. Vi firar faktiskt 10-årsjubileum vid årsskiftet i denna form.

Redaktionsgruppen består av Sally Hernell, Kristina Widén, Audun Lyngstad, Robert Lindell och så jag själv, Bo Kahnberg. Men – och här kan du, gode psykolog, läsa mina tankar – ingen föreningstidning blir något utan medlemmarnas idoga bidragsgivande!

Utän några jämförelser i övrigt med äldre värmländska författare, vill vi härmed överlämna detta sena nummer av POMS-bladet för läsning!

God jul!

För redaktionen
Bo Kahnberg

POMS-bladet på nätet? Hur då?

Sedan årsmötet i Sunne 2001 har det funnits planer på att etablera POMS-bladet som en nättidning, detta bl a för att spara slantar. Frågan var uppe på årsmötet 15 nov 2002 och arbetet har inletts med att starta en egen hemsida där även POMS-bladet kommer att läggas ut (antagligen bara för medlemmarna). Vad krävs då för detta?

Ja, det förutsätter förstås dator ansluten till den världsvida webben. Men kanske kan det antas att de flesta har sådana möjligheter.

Det finns ett problem dock: hur ska man veta när ett nytt nummer har lagts ut på nätet?

Antingen får envar av oss ta för god vana att då och då klicka in på föreningens hemsida för att se om nåt nytt har dykt upp.

Kanske kan vi få en blänkare införd i

Psykologtidningen om att ett nytt nummer nu finns att läsa på nätet.

Ett annat alternativ är att dom som önskar, lämnar sina e-postadresser till redaktionen, som sedan skickar ett kort e-mail när ett nytt nummer finns att läsa, lämpligen med en länk för direkt förflyttning till senaste POMS-bladet.

En "prenumeration" i form av att POMS-bladet sänds som bifogad fil till dom som så önskar är förstås också möjligt, men filen kan ju bli ganska stor.

Naturligtvis vill vi i redaktionen ha ett så smidigt system som möjligt för detta.

Så länge POMS-bladet dock ges ut som traditionell papperstidning behövs förstås

ingen annan form av avisering.

Bo Kahnberg

**Uppmaning från styrelsen:
Skicka ett e-mail till kassören
Karin Wallgren (se sid 2) så
får vi bl a möjlighet att
avisera när POMS-bladet
finns att läsa på nätet
framöver. Meddela även
andra ev ändringar av
adresser, tel nr etc!**

Besök i Petrozavodsk, Ryssland

Av Karin Edholm

I tidigare artiklar har jag berättat om det projekt som habiliteringen i Umeå bedriver i Petrozavodsk, Ryssland. Egentligen har projektet inneburit två delar, en första del som handlade om utbildning av personal vid barnhemmet Ladva, det är denna del jag beskrivit i föregående artiklar och som nu är avslutad. Den andra delen innebär ett samarbete med professionella vars syfte är att verka för att små barn, med svåra funktionshinder, ska kunna vistas på förskola. Detta kommer jag att berätta om i denna artikel. Projektet har pågått parallellt med Ladvaprojektet under några års tid. Det har tagit lång tid att komma fram till hur ett samarbete ska se ut och vilket mål vi ska ha för projektet.

Under 2001 bjöd vi in chefer från de medicinska, pedagogiska och sociala områdena till ett besök i Umeå. De fick då via studiebesök, samtal och information kunskap om hur vi i vårt samhälle organiserat stöd till barn med

funktionshinder. Naturligtvis blev de djupt imponerade! De kände också en djup förtvivlan, för dem kändes det omöjligt att kunna nå vår nivå. Under deras besök diskuterades ofta vad vi skulle kunna hjälpa till med, vad är möjligt att förändra, på vilken nivå är det möjligt? Vi kunde slutligen enas om att arbeta vidare med idén att förskolebarn med svåra funktionshinder ska kunna börja i förskola. Under våren 2002 fick vi en videofilm från Petrozavodsk. Våra samarbetspartners hade filmat ca 8 barn som man bedömt möjliga att börja i förskola. När vi såg filmen insåg vi att vi inte är överens om begreppet "de svårast funktionshindrade". De barn vi ser på filmen har i våra ögon ganska lindiga funktionshinder. I maj 2002 åkte jag tillsammans med ett team bestående av habiliteringschef, projektledare, sjukgymnast och logoped åter igen till Petrozavodsk.

Bilden: Runda Torget i Petrozavodsk

Vi anländer med flyg till ett soligt och vårvarmt Petrozavodsk. Jag känner nu igen mig bra, hittar skapligt efter att ha besökt staden fyra gånger. Vi får veta att vi inte kan få det hotell vi bokat, man får besök av ministrar på hotellet vilket av säkerhetsskäl omöjliggör att personer utan ministerstatus visats där samtidigt. Vi får ett nytt hotell som håller en mycket låg standard enligt våra mått. När jag kliver in där känns det plötsligt som jag är med i en maffiafilm. Vi äter en snabb lunch tillsammans med våra ryska samarbetspartners, Oleg och Olga. Oleg är chef för en barnpoliklinik där man tar emot barn med funktionshinder. Han besökte habiliteringen i Umeå redan i mitten av 90-talet. Han har alltsedan dess uttryckt en önskan om samarbete och på det sättet varit en drivande kraft i att projektet kommit vidare. Han är också en av de goda krafter vi funnit i Petrozavodsk, de som är så viktiga att finna och nödvändiga för förändring. Efter lunchen är det dags för ett formellt välkomstmottagande på kommunkontoret. Chefen för socialtjänsten hälsar oss välkomna, liksom chefen för utbildningsavdelningen. När vi kommer ut välkomnas vi även av borgmästaren som visar sig egentligen ha semester.

Vi åker tillbaka till hotellet där vi går igenom veckans program med Oleg och Olga, det blir lite slitigt med språksvårigheter kryddat med begreppsförvirring och reströtta huvuden. Vi enas i alla fall om att vårt programförslag, med smärre ändringar, kan genomföras. Programmet innehåller information/föreläsningar av oss varvat med besök på förskolor. De som kommer att lyssna på oss är personal, "sjukgymnastmotsvarighet", läkare och psykolog, som möter barn med funktionshinder på polikliniken. Pedagoger och logopedier som arbetar på förskola kommer också att finnas med liksom någon slags socialpedagog från socialtjänsten. Vi blir bjudna på middag av våra ryska vänner och när vi äntligen når sängarna så bryr vi oss inte om att hotellet liknar ett maffiatillhåll. Dag två inleds med att vår habiliteringschef, Carina Folkesson, beskriver hur svensk handikaphistoria har sett ut. Vi tror att det är viktigt att beskriva denna del, vår historia liknar ju den ryska med den skillnaden att vi kommit en bit längre. Det är ca 13-15 personer som kommit för att lyssna. Efter Carinas avsnitt har den kommission som bedömer barns funktionsnivå begärt att få informera om sin verksamhet. Jag blir imponerad, det låter som om de bedömer utvecklingsnivå

ungefär på samma sätt som vi. De berättar också att det är föräldrarna som avgör hur och var barnet ska vara. Svårt att tro på detta efter att ha besökt barnhem i Ryssland!

Bilden: Peter I anger riktningen, pekar han kanske mot Sverige?

Efter detta uppstår en diskussion, flera av deltagarna uttrycker oro för projektet, om det överhuvudtaget finns någon möjlighet att nå ett resultat. Plötsligt känns det som vi kommit förgäves, detta kommer inte att kunna genomföras om det finns ett så starkt motstånd! Oleg är dock förberedd på att denna diskussion ska komma, han lyssnar och samlar in argument, håller mycket strukturerat i diskussionen. Vi kan enas om projektets mål till slut och det känns bra att alla farhågor har benämnts. Hur annars är en förändring möjlig? På eftermiddagen är det min tur att föreläsa under temat "förälder till barn med funktionshinder". Mitt framförande blir en total katastrof, tolken begriper inte något av det jag säger – än mindre kan hon översätta det. Jag känner mig otroligt misslyckad och ledsen över att "mitt" ämne får försvinna på detta sätt. Kanske gick en liten bit fram, försöker jag tänka. Efter mitt framträdande är det dags för Stefan att berätta om individuella planer, hur vi jobbar i Umeå för att stärka föräldrars delaktighet och inflytande över insatser. Detta är mycket svårt att förmedla, hur vi kartlägger, tillsammans med föräldrar, hur olika vardagssituationer fungerar för barnet. Vi tar ett konkret ryskt

barn som exempel när vi går igenom modellen. När vi frågar om gossen har kamrater svarar personalen "ja, han har sin mamma och pappa och så sjukgymnasten förstår". De förstår inte vad vi menar när vi undrar om han leker med jämnåriga, det verkar omöjligt att tänka sig att barn med funktionshinder skulle kunna leka med andra barn. Oron uttrycks på olika sätt, en läkare menar att det kommer att bli för svårt då de rörelsehindrade barnen säkert kommer att ramla omkull på förskolan, i lek med andra barn.

Inger som är logoped tar vid och berättar om alternativ kommunikation, publiken är mycket intresserade av konkreta tips om hur man kan utveckla kommunikation. Våra pass under denna första dag är varvade med gruppdiskussioner som ibland blir ganska heta men slutar med att vi är tämligen överens.

Dag 2 innebär att våra ryska samarbetspartners drar fall som de bedömer möjliga för dagisstart. Flera känner vi igen från videofilmen vi fått. De ger mycket bra beskrivningar av barnens funktionsnivå. De talar om 100 olika diagnoser på varje barn, det verkar mycket viktigt att ställa diagnoser. De nämner nästan aldrig familjen. En av socialarbetarna är mycket angelägen om att

Bilden: "Oh Önsketråd, giv oss flera besök från Umeå!"

en pojke med Down syndrom ska få vara med i projektet, hon stöter på lite motstånd

men till slut får hon igenom sin önskan. Härligt att se hennes glädje, hon är verkligen mån om denna kille.

På eftermiddagen gör vi studiebesök på två förskolor. Det är imponerande hur välorganiserat det är. Varje dagis tar emot ca 250-300 barn på olika avdelningar indelade efter ålder. De små 1-2 åringarna får lära sig självständighet redan från början, de klär av och på sig själva under översyn av en uppfostrare. Alla barn på dagis sover ca två timmar efter lunch i en sovsal med sängar. (Nog såg jag att inte alla sov). Man satsar också mycket på fysisk aktivitet och hälsa. För att stärka hälsan skickade man på ett dagis ut barnen på balkongen barfota i snö någon minut. Man lät också barn äta glass för att bli friska. På förskolan arbetar många olika yrkesgrupper, logoped finns för att följa språkutvecklingen och träna barn om det visar sig att det behövs. Psykologen träffar barn som har det svårt på något sätt, hon träffade även föräldrar som ville ha stöd. Det finns medicinsk personal som pysslar med allt möjligt som jag inte har en aning om vad det var, en hel del apparater hade de i alla fall. De ryska barnen på dagiset såg pigga och glada ut, så mycket fri lek såg vi inte till men välorganiserade övningar fanns det gott om.

Sent på eftermiddagen gör vi ett hembesök till Sasja 3 år. Han bor med sina föräldrar, sin tvillingbror och syster, 4år, på nionde våningen i ett stort hyreshuskomplex. Sasja har ett rörelsehinder, han kan inte gå. Sjukgymnasten vill visa hur de gåtränar. Jag lider så fruktansvärt när jag ser Sasjas rädsla över att falla när sjukgymnasten vill släppa taget om hans hand. Jag klarar inte av att se hans skräck i ögonen! De professionella fortsätter att prata om Sasjas funktionshinder och jag känner att jag inte vill att Sasja ska höra på när de diskuterar om han kommer att kunna gå eller inte. Jag leker i stället med Sasja, det går rätt bra fast vi inte förstår varandras språk – man kan kappköra med bilar och bygga med klossar ändå.

Vid kvällens middag känner vi oss hoppfulla, vi tycker att vi börjar nå fram till varandra, svenskar och ryssar.

Torsdag förmiddag besöker vi två nya dagis. All personal visar stolt upp sina dagis och bjuder på fest. De serverar den godaste äppelkaka och smörgåsar, att få bjuda är mycket viktigt i detta land. Vi får också presenter, små dockor och tavlor som de åtminstone säger att barnen gjort. Nog ser det aningen finmotoriskt klurigt ut för att förskolebarn ska ha gjort det!

Tillbaka på polikliniken har vi en svår diskussion, föregående dags positiva känsla byts ut mot mer pessimistiska tankar. Nu ser våra ryska vänner bara svårigheter. De ser ingen idé i att använda vår modell för individuell planering, de talat återigen om sina diagnoser och skadenivå. Vi kämpar på och försöker förmedla vårt miljörelaterade synsätt, att beskriva vad och hur barnet gör i vissa vardagssituationer. Jag tror att de känner sig misslyckade och vi har svårt att nå varandra. Vi fortsätter att träffas i mindre yrkesindelade grupper. Nu kommer med ens mycket konkreta frågor kring hur vi jobbar med kommunikation för barn med Down syndrom, hur arbetar vi med barn med autism, vilka test använder psykologen, hur ser skolgången ut för barn med funktionshinder, hur ser stödet ut till föräldrar osv. Med ens känns det åter igen som vi förstår varandra, vi har ett stort utbyte av att diskutera tillsammans.

Vi äter en sen middag och vandrar sen hem genom Petrozavodsk, jag noterar att det händer något med staden. Man renoverar hus, det är mycket mer städat och fräscht

på trottoarer och gator. Härligt att se att något är på gång men fortfarande undrar jag hur människorna har det?

Vår sista dag avslutas med en summering av veckan och planering framåt. Alla är överens om att fortsätta att arbeta för att de utvalda barnen ska börja dagis, några är mycket ivriga, andra kanske realistiska och några lite pessimistiska. Man oroar sig för hur man ska få tillgång till resurspersonal, hur gruppstorlekarna ska se ut – ja frågorna är många. Någon säger ”det är inte bara att få fisken, man måste lära sig att fånga den också”, ett ryskt ordspråk. Våra ryska kollegor menar i alla fall att man redan under hösten kommer att ha några barn placerade. Vi kommer överens om att nästa steg är att några av de som vi mött under denna vecka, psykologer, logoped, socialarbetare, sjukgymnasten och läkare kommer till oss i Umeå i september för att se barn med funktionshinder på dagis hos oss.

Under en vecka i september var dessa kollegor hos oss på Kolbäckens habilitering i Umeå.

Veckan varvades med studiebesök, gemensamma diskussioner, yrkesutbyte och korta föreläsningar. De berättar att nu har några barn börjat i förskolan, jag uppfattar att det är ca fyra stycken. Känslan är glädje över att ha kommit i gång, att se att det är möjligt. De säger också att rädslan, osäkerheten, kring att

barn med funktionshinder ska vara på dagis minskat enormt mycket efter besöket i Umeå. Naturligtvis är man mycket imponerad över hur vi har det, friheten

som barn har, de fina lokalerna och de små barngrupperna.

Vi avslutar veckan med att planera för fortsättningen av vårt projekt som blir en ny resa till Petrozavodsk i februari 2003. Man vill då ha utbildning kring begåvningshandikapp/utvecklingsstörning, Down syndrom och AKK, föräldrasamverkan och utveckling av målprogram.

Jag ser fram emot ett fortsatt samarbete, det känns fantastiskt att ha fått vara med och driva detta framåt. Tänk att nu är några ryska barn med funktionshinder på dagis!

Karin Edholm
Umeå

Rapport från träff med kommunala handikapppsykologer

Runt omkring i vårt land finns det numera psykologer som är kommunalt anställda och arbetar med handikappfrågor.

Under året som gått har en del av oss haft telefonkontakt för att förbereda en första nätverksträff. Den 29 maj samlades så 6 psykologer från Blekinge, Skåne och Västergötland i Lund för en halvdagsdiskussion kring våra arbetsuppgifter, organisationstillhörighet och behovet av kollegialt stöd.

Vi upptäckte omgående att de tjänster vi har ser mycket olika ut. Det gemensamma för oss är att vi ger verksamhetsstöd i form av handledning till personal som arbetar med LSS- personkrets, för övrigt varierar innehållet i det vi gör. Nedan följer en kort beskrivning av vad som för övrigt kan finnas i våra tjänster:

- arbete i 1-3 kommuner
- barn plus vuxna eller bara vuxna
- personkretsbedömningar

- stöd till handikappomsorg plus äldrevård
- konsultarbete till LSS-handläggare
- individuella kontakter med personer som tillhör LSS-personkrets
- utvecklingsfrågor
- utbildningsfrågor

Det kändes mycket givande och inspirerande att få träffa kollegor och få vara med om att bryta ny mark. Nästa gång vi kommer att träffas blir den 23 oktober kl.10-15 i Lund.

Träffen är öppen för alla kommunala handikapppsykologer. Finns intresse av att deltaga kontakta anna.jonasson@ystad.se för mer information.

Lidköping och Karlskrona 02 06 27

Kristina Nilsson
Karin Tollerz

POMS-bladets redaktion

Från vänster: Bo Kahnberg, Sally Hernell, Audun Lyngstad, Kristina Widén och Robert Lindell.

Inleverans av material betraktar vi som det enda kriteriet på ditt förtroende för oss!

Kartläggning av olika terapiformer

På uppdrag av Handikapp- och habiliteringsenheten inom södra Stockholms produktionsområde har *Satya Mehndiratta-Klason*, psykolog (specialist) och fil dr, gjort en kartläggning av olika terapiformer. Bakgrunden är att behoven av psykoterapeutiska insatser hos klienterna alltmer uppenbaras och att ledningsansvariga inom omsorgsverksamheterna upplevt ett behov av mer kunskap om vad psykoterapi är och i vilka former sådan bedrivs. Då ju vårt kunskapsfält allt för ofta betraktas som var mans egendom, och inte så lite liknas vid "sunt förnuft", får det anses angeläget att tydliggöra att ex vis psykoterapi inte är vilka samtal (eller interaktioner) som helst, genomförda av vem som helst.

I rapporten, som är på 42 sidor inklusive bilagor och litteraturhänvisningar, beskrivs olika former av psykoterapeutiska metoder, och vilka särskilda krav som ställs på dess utövare. Förutom definitioner av psykoterapi ges korta presentationer av olika psykoterapiinriktningar såsom psykodynamisk, inlärningspsykologisk, kognitiv, humanistisk och konstnärlig inriktning.

Rapporten bör väl inte ses som en katalog för beslutsfattare att bläddra i och göra egna prioriteringar utifrån, utan som ett medel att öka kunskapen om vad psykoterapi är och kan ge våra klienter. Val av psykoterapeutisk metod och tillämpningen av den är naturligtvis den enskilde psykologens/psykoterapeutens ansvar.

Rapporten beställer du från Handikapp & Habilitering, Informationsavdelningen, tel 08-690 60 00.

Vi ropar efter papper till vår

Vuxenhabiliteringskonferens i Värmland

24 och 25 september 2003

Tema: Kognition

Konferensen kommer innehålla några seminarier och vi önskar nu få in bidrag till dessa seminarier.

Har du/ni genomfört projekt/arbete som handlar om kognition dvs. tankar, planering, minne, fantasi och känslor mm? Vi ni delge oss detta under konferensen?

Skicka en sammanfattning av ert arbete enligt bifogad mall:

Bidrag till seminarium

- Projektets/arbetets namn
- Ansvarig/ Föreläsare
- Syfte
- Sammanfattning av projektet/arbetet
- Ytterligare information lämnas av (namn, telefonnummer och e-post)

Senast **5 januari 2003** vill vi ha ert bidrag.

Adress: Vuxenhabiliteringen, Drottninggatan 27, 652 25 Karlstad

Vuxenhabiliteringen i Värmland

2002-09-24

SAMSPEL PÅ JÄMLIKA OCH OJÄMLIKA VILLKOR

Jag känner mig glad att få tillfälle att här i POMS-bladet få lyfta fram Irene Nordströms avhandling med titel "Samspel på jämlika och ojämlika villkor - om lindrigt utvecklingsstörda skolbarns samspel och relationer med kamrater." Irene är säkert bekant för många av er inom vår förening där hon haft en betydelsefull roll. Hon har bidragit med sakkunskap på många områden bl.a. med innehållit i vår specialistutbildning i handikappsykologi. Hon har under många år varit engagerad i villkor för målgruppen personer med funktionssvårigheter. Ni som var med i Sunne fick en försmak av det viktiga temat som tas upp i avhandlingen då Irene ledde ett av seminarierna om identitetsutvecklingen för målgruppen lindrigt utvecklingsstörda som Irene har specialiserat sig på. Det är mycket betydelsefullt bidrag till handikappforskning att belysa livsvillkor för personer med bristande funktionella förutsättningar. Vardagslivet med insatser att påverka livsvillkor för personer med funktionsstörningar som vi alla handikappspsykologer arbetar med får med denna doktorsavhandling en bekräftelse att det är en angelägen uppgift att arbeta med behandling och tydliggörandet av konsekvenser av utvecklingsstörning. Irene är verksam som psykolog vid Barn- och ungdomshabiliteringen i Örebro. Denna avhandling som refereras nedan lades fram vid pedagogiska institutionen, Stockholms universitet i våras. Hon har haft professor Ulf Janson som handledare. Han är också en person som varit ledande i forskning och beskrivningar i funktionshindrets konsekvenser för barnets lek och samspel i barngrupper. Syftet med I.N.'s avhandling är att ha fokus på barnets kompetens och förutsättningar till socialt samspel. De

relationer som barnen har med andra kompisar med lindrig utvecklingsstörning men också i förhållande till andra barn utan dito. I.N. bidrar med förståelsen av hur olikheter i relationerna utgör olika villkor för barnets socialisering, utveckling, delaktighet och livskvalitet. Barnets egen syn på detta samspel beskrivs. Barnen är först och främst barn med samma sätt att se på omvärlden som andra barn men deras perspektiv påverkas även av andra erfarenheter än det perspektiv som barn utan funktionshinder har.

En grundläggande utgångspunkt som I.N. har är - "*sociala interaktioner med andra barn i en stimulerande och utmanande omgivning är viktig för alla barn och ungdomar med eller utan utvecklingsstörning. Att barnets medvetande, roller och identitet utvecklas i samspel med andra människor. Gemenskap med andra barn utgör en stark emotionell tillgång för barnet.*"

Samspel och interaktion betraktas som ett yttre iakttagbart, tidsbegränsat och förhållandevis kortvarigt socialt växelspel mellan 2 personer där parternas handling är sinsemellan beroende.

Barns rätt till lek och delaktighet, accepterande i jämbördiga kamratrelationer med jämbördiga är formulerade som rättighet i F.N.'s barnkonvention och på många håll konkretiserade i kommunala barnplaner. Dock behövs förståelse för hindren som finns i barnets bristande förutsättningar, tillkortakommanden för att en verklig förståelse som leder till åtgärder som underlättar socialiseringsprocessen. Irene uttrycker relationernas karaktär i form av *horisontella* respektive *vertikala*. Horisontella relationer mellan barn innebär lek på lika villkor där kraven på parterna för att vidmakthålla samspel och relationer starkt bidrar till utvecklandet av den kommunikativa kompetensen som är en viktig del i barnets socialisation. De kan på så sätt främja hänsynstagandet, solidaritet och möjlighet att på lika villkor dela tankar och handlingsmönster, vardagsrutiner,

normer och regler i lek/samspel och aktiviteter.

Tre varianter på samspelsmönster som Ulf Janson studerat på blinda barn är utgångspunkt för Irene: isolerat, tolererat, integrerat. Bakom det "tolererade" ligger beroende av andra barns välvilja, beredskap att ställa upp för den synskadade. När något roligare erbjuds kanske den vertikala relationen bryts upp. Den icke-funktionshindrade ställer upp villkor för relationen.

För att skapa relationer till andra barn, ta sig in i leken, för att lösa konflikter och hålla relationen vid liv krävs förmåga att ta den andras perspektiv, att tolka sociala situationer, uttrycka sig. Dessa förmågor har en kognitiv aspekt förutom att de förutsätter erfarenheter av sociala kontakter.

Irene har studerat 25 skolbarn (representerade från låg- mellan- och högstadiet) med lindrig utvecklingsstörning med avseende på delaktighet i sociala relationer på tre arenor - på skolgården, på fritidshemmet, på hemmaplan.

Datainsamling har skett med såväl observationer med kvantitativ och kvalitativ bearbetning samt intervjuer som gjorts av Irene (föräldrar, personal, barn /ungdomars självskattningar)

De aspekter på samspel som analyserats har varit kamratsamspel; aktivt/passivt, vuxensamspel, ensam aktivitet.

Forskningsresultatet har visar att lindrigt utvecklingsstörda förskolebarns samspel karaktäriseras av brister i förutsättningar i att bjuda och ta emot leksaker, bråka konstruktivt om leksaker, ta initiativ och följa andra barn utan styrning.

De funktionella olikheterna mellan jämnåriga barn med och utan utvecklingsstörning blir allt större med åren. Det speciella med barns relationer bygger på jämbördighet för att hålla över tid. Samspelet på jämbördiga villkor utvecklar denna förmåga. När barnets funktionella förutsättningar är olika blir samspelet ojämnt. Det blir en relation

mellan över och underordnad. Om barnet inte förstår hur regler och rutiner fungerar blir det lätt så att "de andra" bestämmer. Samspel med den egna gruppen är viktig. Man behöver höra till en grupp där man delar intressen och tänker på samma sätt. Generellt för barnen i Irenes studera grupp att det inte var viktigt med många kamrater, det viktiga var att ha någon kompis.

Jag känner mig så tacksam hur denna avhandling belyser både verkliga möjligheter med integrering men även svårigheter. Analysen av barnets förutsättningar behöver fokuseras mer för att samspel ska vara möjlig på lika villkor. Behöver bygga mer på vad barn bidra med i samspel. Vad kan vi mer göra för att skapa förutsättningar för att likheter synliggörs mer än olikheten. Egna tankar runt integreringens fram och baksidor går till två grupper från min vardag; dels barn med Downs syndrom på Montessoriskolan i Falun dels återanpassning av ungdomar med nylig förvärvad hjärnskada. Den förstnämnda "gruppen" vet inte om någon annan skola än hur dom är tre som är lika på ett sätt (Downs-syndrom), men dom upplever även sig själva olika på andra sätt vad det gäller intressen och kompisar men lika med andra kompisar på andra sätt då dom följer olika grupper. Skolans rektor och lärare arbetar tillsammans med Habiliteringen för att hela tiden underlätta för samspelsmöjligheter på lika villkor. Det som är positivt är att svårigheter erkänns samtidigt som ambitionen hela tiden finns att eftersträva en verklig integrering med samspel på lika villkor. Barnen får förutsättningar utifrån egen förmåga, ribban för det möjliga höjs därmed i små steg hela tiden. Ungdomarna i den sistnämnda gruppen som i verkligheten inte alls är någon grupp, tre ungdomar i tre olika högstadielklasser. De har var och en kvar sin gamla självbild och önskan att var med just sina kompisar. Skadans omfattning och konsekvenser i vardagen är helt olika för dessa tre ungdomar. Det som är lika att det inte har

gått mer än två år sedan den traumatiska skullskadan skedde. Nyorienterings förlopp är kämpigt. Önskan att delta på lika villkor är starkt. Minnen om hur det tidigare kamratlivet är intakt men inte förutsättningarna i den nya situationen efter skadan. Kampen om den horisontella relationen finns med olika hopp för en var. Vissa realiter är ofrånkomligt förändrade. Det går ej att "fixa" verkliga relationer. Det vi kan fixa med är kanske förutsättningar för ungdomar som kämpar med sitt funktionshinder att inte bara träna på det man inte kan utan också få hjälp att det åtminstone finns en strukturell möjlighet. T.ex. att inte träningstillfällen konkurrerar med de timmar som man har störst utbyte att följa schema med sina klasskamrater. När de goda sidorna kan komma till uttryck, där likhet och identifikation är mest gynnsam. I vissa ämnen kanske aktiviteten överbrygger olikheten. Musik för den ena och diskussion i mindre grupp för den andra. Ofta är det den mer "fria" stunden när man är mer hänvisad till beroende av de jämnåriga som både är viktig men samtidigt svårast att hänga med på lika villkor. De sociala spelreglerna ändras snabbt och villkoren för delaktighet skiftar snabbt. Svårt att överblicka dessa förändringar när man har egna funktionella svårigheter. Matsalar och raster med fritt socialt spelrum kan vara svåra miljöer. Kanske det är i på förhand mer anpassade miljöer och aktiviteter som ger mer fritt utbyte, mer horisontell relation. Det är viktiga frågor som I.N. belyser. Hennes forskning har lämnat ett värdefullt bidrag till förståelsen för villkor för samspejlsmöjligheter för barn med lindrig utvecklingsstörning. Hur hjälper vi bäst till i vårt arbete att utveckla sociala förmågor, som att ta den andres perspektiv men samtidigt uttrycka och tydliggöra egna behov, att tolka sociala signaler och att reflektera? Den kunskap som avhandlingen leder fram till om samspelets förutsättningar på lika villkor är emellertid

generell. Delaktighet som en dimension av livskvalitet.

En kärnfråga blir att utgå ifrån de punkter där vi alla kan identifiera i behovet att bli bekräftade och känna delaktighet med andra i ett "Vi-sammanhang". Personligen tror jag som Irene att detta fokus ger bättre vägledning i vår strävan att skapa goda förutsättningar för delaktighet. *"Inför personer och fenomen som vi känner bättre förhåller vi oss annorlunda. Möjligheten att se det unika hos envar vilket innebär att se många olika sidor ger möjlighet till både lik och olikhet vilket skapar en annan förståelse.*

Det är inte bortväljandet av någon som är primärt utan valet av personer med likartade intressen och social status, poängterar Irene som avslutning i sin avhandling. Ni kan beställa den direkt av Irene med e-post: irene.nordström@telia.com.

Gunilla Svensson

EN NY HÖSTDECKARE

"En stor och en liten är borta - kristerapi med en tvåårig pojke", av Elisabeth Cleve. Elisabeth är sedan många år verksam som psykolog och psykoterapeut på

Ericastiftelsen i Stockholm. Elisabeth skrev för 2 år sedan, "Från kaos till sammanhang".

Nu har en lika spännande bok kommit ut på Wahlström & Widstrands förlag. Jag sträckläste denna "deckare" från en fredag kväll till lördag med uppehåll för litet sömn.

Det gick inte att lägga ifrån sig boken på natten fast ögonen började att svida. Vaknade kl. 5.00 och undrar en kort stund varför. Därefter fortsatte den spännande läsningen. Elisabeth kan lätt konkurrera ut de bästa engelska deckarförfattare.

En eftermiddag i början av mars svarar sekreteraren i telefon när en ung man ringer. Till en början förstår hon inte vad han försöker säga. Hon märker dock att mannen är desperat och verkar befinna sig i ett chocktillstånd. Orden snubblar ur honom. Sekreteraren blir skakad av pappans berättelse och går in i rummet där Elisabeth m.fl. sitter. Vädjar. "Hjälp dem om ni kan!"

Den unga pappan som är bedövad av egen sorg har förstått av omgivningen att han ska ringa till Ericastiftelsen och be om hjälp för sin son.

Elisabeth ringer upp pappan då sekreteraren har lyckats förmedla att det är angeläget utöver det vanliga.

Vi får sedan i boken följa en barnpsykoterapi som Elisabeth har med Viktor som löper över 15 tillfällen. Vi får följa Viktor timme för timme. En liten pojke som mist sin mamma och lillebror i en bilolycka när han själv och pappan överlevde krocken. Pappa erbjuds samtidigt stöd av en egen terapeut. Viktor är en liten pojke som är mycket uttrycksfull. Har ovanligt mycket språk för sin ålder. Han har också en otrolig förmåga att i lagom takt våga bearbeta vad som hänt. Han förstår att han och pappa får något gott av "Ericabeth" han visar också mycket starkt hur kärleksfull mamman varit emot honom. Både Viktor och pappa har turen att ha ett nätverk med viktiga personer omkring sig som är förstående samtidigt som också de sörjer.

När terapin är fullbordad tycker Viktor om att leka med sina kamrater igen och han är inte så överdrivet "glad" som han var innan terapin påbörjades för att på sitt sätt hålla det sorgliga borta. I avskedet med Elisabeth säger Viktor övertygande. "Jag länkar jättemycket dig!"

Boken är viktig på många sätt.:

Hur möta människor i det svåraste...metoden vid kristerapi.

Att det är möjligt att formulera det svåra så att det blir begripligt...talbart.

Boken förmedlar mycket utvecklingspsykologi... hur en liten tvåårig

pojke kan ha så mycket inre språk. Så mycket förmåga att förstå svåra sammanhang. Att förstå även pappans behov.

Boken förmedlar psykoterapins möjligheter på ett begripligt sätt. Boken kan läsas med stor behållning av vilken förälder som helst samtidigt som den är viktig för alla som i sitt arbete möter människor i kris. För psykologkollegor och psykoterapeuter är Elisabeths arbete ett föredöme och en utmaning att beskriva det svåra psykoterapeutiska arbetet så att det blir begripligt. En slutsats av boken är att det lönar sig med psykoterapi inte minst i ett samhällsperspektiv.

Ni som blir intresserade av boken kan beställa den från Elisabeths hemsida ; www.enigma.se/cleve

Jag förstår att det är mycket arbete med att skriva en bok men kan inte låta bli att hoppas att det kommer fler.

Gunilla Svensson

Rapport:

Korttidspsykoterapi för vuxna personer med intellektuella funktionshinder.

Redovisning av erfarenheter från en utbildning i korttidspsykoterapi. Författare: Gunnel Löfberg, leg psykolog, och Kjell Nordenstam, leg psykolog och projektledare.

Sammanfattning

Det finns en stor efterfrågan på psykoterapi för intellektuellt funktionshindrade personer, en psykoterapi som kräver en dubbel kompetens hos psykoterapeuten, dvs att denne också har kunskaper om handikapp. Pga den stora efterfrågan

beslöt man 1997 i Stockholms läns landsting att i projektform pröva en form av korttidspsykoterapi för denna grupp funktionshindrade människor.

Projektet genomfördes med hjälp av medel från dels Sävstaholmsstiftelsen, dels Handikapp & Habilitering. Åtta psykologer inom Handikapp & Habilitering genomgick en komprimerad utbildning i korttidspsykoterapi enligt James Mann - Time Limited Psychotherapy (TLP). TLP:s två grundstenar utgörs av Det centrala temat - fokusformuleringen, som också blir ett slags kontrakt och ledstjärna för terapin - samt tidsbegränsningen, som innebär att man mycket medvetet arbetar med separationen i terapin.

Den teoretiska delen genomfördes i samarbete med landstingets psykoterapiinstitut (PI) och bestod av fem föreläsningar samt sex lärarlösa seminarier. Den praktiska delen innefattade en genomförd korttidsterapi å 12 samtal samt handledning i grupp på varje samtal för varje deltagande psykolog. Utvärderingen av terapierna gjordes i efterhand då samtliga klienter bedömdes i ett antal variabler före och efter terapin. Av resultaten framgår att tre klienter har ett positivt resultat i minst sex av åtta resultatvariabler. När dessa resultat relateras till utgångsvariablerna finner man att dessa klienter till skillnad från övriga har en hög motivationsfaktor, en god förmåga till reflektion samt även förmåga att formulera ett eget lidande. Ytterligare tre klienter hade ett positivt resultat i några resultatvariabler. Avslutningsvis diskuteras vilka klienter som passar bäst för metoden och vad som krävs av terapeuten.

Beställning av rapporten sker genom att sätta in 50 kronor på bankgiro 5219-8066. Obs! ange kto 3790 samt kst 94500. Mottagare: SPO, Handikapp & Habilitering, Länscentret, Box 6465, 113 82 Sthlm.

V.g. ange också rapportens namn på

giroblanketten.

Gunnel Löfberg och Kjell Nordenstam
Psykoteraimottagnigen för vuxna med funktionshinder
Handikapp & Habilitering
Länscentret
Box 6465
113 82 Stockholm
Tel 08-690 60 58

Rapport från studiedagen 15 nov på temat

Delaktighet

Irene Nordström, psykolog, fil dr

SHPF:s studiedag den 15 nov hämtade sitt bärande tema från Irene Nordströms avhandling "Samspel på jämlika och ojämlika villkor".

Irene, numera alltså förutom psykolog även fil dr, inledde studiedagen med att presentera sin avhandling inför det femtiotal intresserade som kommit till Rosenlunds sjukhus i Stockholm..

Bakgrunden till avhandlingen var tidigare undersökningar där Irene frågade sej "hur mår barn med sina funktionshinder?" Hon fann då både större depressivitet och en brist på samspel med andra. Under den fortsatta forskningen vid ped inst i Stockholm kom det sedan att handla mycket om vertikala och horisontella relationer. Hennes avhandling presenteras utförligare av Gunilla Svensson i hennes anmälan av boken på sid 13.

Med risk för viss upprepning vill jag ändå lista några karaktäristiska drag för samspelet mellan det utvecklingsstörda barnet och det normalbegåvade barnet. Samspelet präglas av:

- Vertikalitet, dvs olikhet, beroende av olika förutsättningar. Normalbarnet får styra o leda leken

- Det utv störda barnet får vara "barn", "hund" etc i rollekarna. Tolererat samspel.
- Det utv störda barnet får alltså vara med om det anpassar sig.
- Acceperandet kan även kosta i form av godis, pajasroll etc
- Utv störda barnet ofta iakttagande, ej deltagande
- Pojkaktiviteter mer motoriska, därför får det utv störda barnet vara med lite längre upp i åldrarna i leken än vad som gäller för flickor
- Konflikter löses genom att man går isär en stund (ibland i form av acceperade avbrott i samspelet t ex vid lagsporter)
- Korta dialoger, ofta monologer som inte förväntas besvaras.

FN:s barnkonvention stadgar barns rätt till kontakt med jämnåriga, bör man här inte även förutom levnadsålder beakta utvecklingsålder?

Funktionshindrade barn behöver interagera både med andra funktionshindrade och med icke-funktionshindrade för att lära sej samspel.

Bilden: Irene Nordström och Ulf Jansson

Ulf Jansson, professor

Efter Irene's anförande talade hennes handledare professor Ulf Jansson, ped inst Stockholm.

Delaktighet som social process

För att en riktig levande relation ska kunna sägas uppstå, krävs inte bara två (eller flera) individer. Detta kan visserligen vara tillfyllest, men bara vid vissa speciella tillfällen i livet: relationen mellan mamman och den nyfödde samt inledningsvis i en kärleksrelation (förälskelse). I övrigt menade Ulf Jansson att en tredje komponent är nödvändig: den gemensamma "saken", eller ett gemensamt fokus. En delad verklighet eller ngt som kräver en gemensam handling eller uppfattning. Gemenskapen inkluderar och sker alltså via detta gemensamma fokus. Oförankomliga skillnader i perspektiven måste också kunna hanteras genom en lämplig uppsättning av konfliktlösningstrategier, normer, regler.

Ulf presenterade en "trestegsmodell" för hur nära relationer kan uppstå:

När en "sak", ett gemensamt fokus, saknas uppstår endast en "bekantskap". Ett par personer som utan att interagera livligare i övrigt dagligen under många år ses på ex vis en buss, känner ju igen varandra, en bekantskap uppstår.

Om därtill en delad aktivitet eller annan form av delat fokus tillkommer kan man tala om "kamratskap".

Vid ännu intensivare intimitet, då en emotionell laddning tillkommer, då kan man tala om "vänskap". Vänskap kan aldrig skapas av än så duktiga manipulatorer, dessa kan dock lyckas åstadkomma en gemensam aktivitet mellan människor, dvs ge förutsättningar för kamratskap.

Ulf betonade vikten av att *situera* studieobjektet, dvs nödvändigheten att (inom vårt kunskapsområde) definiera det kontext objektet, som vi studerar, existerar i. Objektet får sina egenskaper av det sammanhang det finns i. Denna tradition hävdas ju inte på samma vis av

naturvetenskaperna som älskar att isolera objekten, renodla, för att kunna dra slutsatser ur undersökningarna.

Studieobjekten situeras lämpligen utifrån:

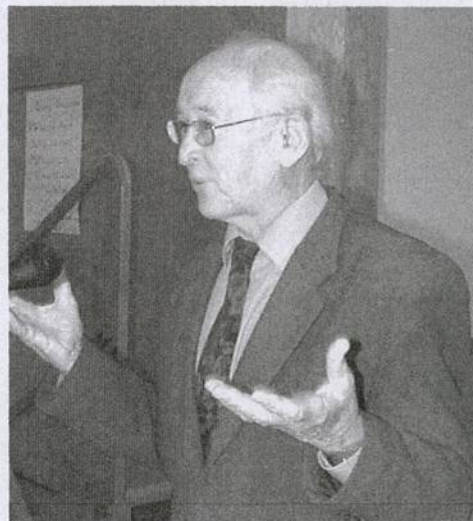
- Det fysiska rummet. Dvs det konkreta sammanhanget, händelser
- Det sociala samspelet, dvs regler för inträde i gemenskapen, regler för turtagning i interaktionen, normer och konflikthantering
- Den symboliska scenen: lekmanuskript, leksignaler "vi låtsas att..." Barn signalerar till varandra då en rad stolar inte längre är en rad stolar utan ett tåg t ex. Om signaler ges visuellt missas de av ett synskadat barn ex vis.

Funktionshindrade måste få stöd för att klara att uppfatta ett gemensamt fokus. Funktionshindrade barn tillhör minst två barnkulturer: 1) *barn*, respektive 2) *funktionshindrade barn*.

Hur ska en pedagogisk intervention se ut som utnyttjar den vertikala kulturen (som bygger på olikheter, vuxen-barn, funktionshindrat-ickefunktionshindrad) för att stödja den horisontella kulturen?

Karl Grünewald, fd medicinalråd

Karl, som för övrigt förmodade att han var den ende i församlingen som hade läst samtliga POMS-blad, saluförde sin professorstitel, vilken han av någon anledning inte kände sej komfortabel med. Ingen ifrågasätter väl det berättigade i ett sådant hederskriterium med tanke på allt vad Karl G gjort för funktionshindrade.

Karl utgick i sitt anförande främst från situationen i skolan.

Idag går i runda tal 8000 barn och ungdomar i grundskolan, av dessa är ca 15% individuellt integrerade.

Det är märkvärdigt tyst kring olika former av integrering av funktionshindrade barn i skolan! Inte minst saknas psykologers röster i debatten. Även FUB, och föräldrarna har tystnat. Eleverna med de största inlärnings svårigheterna får ofta hålla tillgodo med tämligen begränsade resurser i särskolan. Ändå är nästan alla föräldrar till särskolebarnen nöjda med skolan. Varför?

Under 90-talet har antalet elever i särskolan ökat med 60%. Minskade resurser i grundskolan och den rådande diagnoskulturen kan antas ligga bakom. Regionala skillnader finns även: Värmland har dubbelt så stor andel barn i särskola som Kronoberg. Varför är det så? Vilken betydelse har funktionshindrade barn i skolan för de andra barnen? Sannolikt en mycket väsentlig betydelse för att på sikt öka acceptansen och delaktigheten för många "ovanliga" människor i vårt samhälle!

Karl ställde många frågor och uppmanade oss till större aktivitet, inte minst med pennan.

En utredning är tillsatt, Carlbeckskommittén (efter Emanuella

Carlbeck – pionjären), vars arbete ska redovisas i okt 2004. Karls tips: särskolan överlever som skolform men mer av "samverkan" föreslås, vilket illasinnat kan tolkas som "större förväntningar på samarbetspartners att de ska stå för större kostnader än den egna organisationen".

Birgitta Norrman, psykolog Särskoleenheten Stockholm

Birgitta Norrman fortsatte med ett klart ställningstagande för det lämpliga i att särskolan upphör som särskild skolform/organisation. Man måste emellertid noga skilja på organisation och innehåll. Särskolan kan ses som en av de sista institutionerna vilken förhindrar en integration i samhället av utvecklingsstörda. Utvecklingsstörda? Vilka mer går i särskola? Birgitta ser personkretstillhörighet och utredning av detta som ett problemområde. Särskolan är ju till för begåvningshandikappade barn, men många andra kan tänkas gå där. Invandrarbarn är överrepresenterade i särskolan (åtminstone i storstäderna). Svårigheter att göra bra utredningar då språkliga och kulturella skillnader är betydande. Men – det har nog alltid varit oklart vilka som egentligen ska gå i särskola. Skollagen tillämpar fortfarande ett absolut handikappbegrepp. Barn i gränsområdet (hjälpklass som det hette förr) skulle vinna

mycket på en skola för alla barn och ungdomar. Det finns kulturella skillnader mellan skolformerna, t ex utformar man inom särskolan *individuella planer* för eleven, medan man i grundsärskolan snarare utarbetar *åtgärdsplaner* för att eleven ska kunna "komma ikapp". Detta avslöjar olika syn på kunskapsmålen. För att förstå sej på barn generellt, måste man även förstå sej på alla barn, dvs även utvecklingsstörda barn.

Birgittas definition av delaktighet: då alla barn och ungdomar, oavsett förutsättningar, har *lika möjlighet att delta i det som händer i skolan*.

Hur ser vi förresten på, och värderar, olikhet? Birgitta upprepade Karls fråga: varför har man inte undersökt grundskolebarnens uppfattningar om sina funktionshindrade kamrater?

Paneldiskussionen som sedan följde, med vår då vice ordförande Gunilla, Irene, Ulf, Karl och Birgitta i panelen, inleddes av Gunilla som såg parallellen mellan vår förening och skolan: två föreningar som blev en, två skolformer som bör kunna bli en enda.

Sedan funderades över vilka strategier vi ska ha för att få ut våra kunskaper till skolan, och hur ska särskolans kunskaper och erfarenheter kunna befrukta grundskolans arbets sätt?

Hur stor får en olikhet vara för att vara stimulerande och när är olikheten så stor så den istället skapar avståndstagande? (Ulf). Riktigt små barn är öppna och nyfikna på olikheter, senare formas och sluts barn- och ungdomskulturerna. Hos flertalet av vuxna blir åter acceptansen för olikheter större. Hur kan man stödja barnen i hur dom ska förhålla sej till olikheter?

En olikhet (horisontell) är OK att uppleva om olikheten inte är för stor vertikalt (statusmässigt).

Hur långt kan en integrering förväntas gå? Kanske är det för många tillräckligt bra att

bara vara "bekant" (på kontinuet bekant-kamrat-vänskap)? Utvecklingsstörda som tidigare hade goda möjligheter att "strosa omkring på stan", och se en massa medmänniskor utan att för den skull behöva interagera så mycket, upplevde sej ha en god delaktighet. Den fysiska integreringen skapar förutsättning för bekantskap.

Man diskuterade även vilka som går och ska gå i särskolan. Inte bara en fråga om begåvningsnivå, utan social kompetens mm bör tas in i bedömningen.

Våra erfarenheter från skolan och integreringssträvandena måste komma Carlbeckkommittén tillhanda! Skriv dit! Slutligen ställde Gunilla frågan: Vad bör nästa avhandling beröra:

Irene: Barnens inre liv,

Birgitta: Longitudinella studier angående flerspråkighet och utvecklingsstörning,
Ulf: 1) Hur utvecklas kamratkulturerna över tid, tolerans?, 2) hur ska vuxna intervensera optimalt?,

Karl: Vad har grundskolan och föräldrarna att lära sej av särskolan?

Årsmötet

Leddes av Britta Lindroth. De vanliga punkterna klubbades igenom, dvs verksamhetsberättelse och kassarapport godkändes (se på annan plats i detta nr). Inga motioner eller propositioner förelåg. Pga den uteblivna sommarkonferensen och därmed sena årsmötet har bl a POMS-bladet uteblivit. De närmaste två numren av bladet ska tryckas, sedan kanske vi helt går över till en nättidning publicerad på en egen hemsida. Peter Collsiöö och Bo

Kahnberg undersöker alternativen. Namnet på föreningen ligger inte så lätt i munnen, men vi avvaktar specialistrådets funderingar på benämning på "vår" specialitet, innan vi ev diskuterar namnfrågan igen.

Val av styrelse och övriga funktionärer resulterade i följande:

Ordf: Gunilla Svensson

Ledamöter (vilka själva konstituerar sej): Inger Claeson, Karin Wallgren, Mallan Rahbek, Peter Collsiöö, samtliga omval, samt Mattias Eriksson och Bo Kahnberg, nyval.

Karin Edholm, Olle Öhrner och Marianne Adolfsson lämnade styrelsen.

Det saknades förslag på en ledamot, varför styrelsen uppdrogs att adjungera ytterligare en medlem till styrelsearbetet.

Till revisorer omvaldes Iambe Liffner och Irene Nordström, och revisorsuppleanterna Kristina Canbäck och Kerstin Karner, vilka inte var vidtalade eller närvarande, valdes om de accepterar omval.

Valnämnden består av Elisabeth Bjernevall (omval), Karin Edholm samt ytterligare en medlem som dessa får utse.

Årsavgiften för 2003 beslöts vara oförändrat 200 kr.

Årsmötet diskuterade sedan konferensverksamheten och man beslöt att under våren sända ut en enkät till medlemmarna med frågor om hur man vill ha denna verksamhet. Ideer som ventilerades var att inte alltid ha tredagarskonferenser, inte nödvändigtvis i början av juni osv. Årsmötet beslöt dock att nästa sommarkonferens ska genomföras i början av sept 2003 och några förslag till tema presenterades.

Enkäten ska även ha utrymme för medlemmarnas åsikter angående föreningens syfte. Kanske kan olika nätverk (f n finns ju ett sådant kring psykoterapi för utvecklingsstörda) få en större betydelse. Nya sådana kan säkert bildas kring olika frågor och intresseområden, ex vis för kommunanställda handikapppsykologer, se utprop på annan plats i detta POMS-blad.

Att agera mera på samhällsnivå, uppvakta utredningar etc är områden där vi ska vässa oss och delge andra våra enorma kunskaper. Medverkan redan i grundutbildningen av skilda kategorier av personal vore väl något? Vara med i planeringsskeden tillsammans med kommunernas och andras verksamhet. Dokumentera oss i form av

rapportskrivning etc. Diskussionen blev alltså framåtblickande och fick en offensiv karaktär. Denna typ av frågor kommer styrelsen och föreningen att jobba med framöver.

Efter detta framåtblickande, avslutades årsmötet för en direkt övergång till mera retrospektiva aktiviteter – 30-årsfirandet.

VERKSAMHETSBERÄTTELSE

Styrelsen för Sveriges Handikapppsykologers Förening överlämnar härmed sin verksamhetsberättelse för perioden 2001 04 01-2002 04 01

Styrelsen sammansättning:

Ordförande	Karin Edholm
Vice ordf.	Gunilla Svensson
Sekreterare	Inger Claesson
Vice sekr	Marianne Adolfsson
Kassör	Peter Collsiöö
Vice kassör	Karin Wallgren
POMS-bladet	Olle Öhrner
Konferans ansvarig	Mallan Rahbek
Revisorer	Iambe Liffner, Irene Nordström
Revisorsuppleanter	Kristina Canbäck, Kerstin Karner
Valberedningen	Elisabeth Bjernevall-Nygren, Anders Svensson, Britt-Marie Toftfeldt

Sveriges Handikapppsykologers postgironummer 358978-5

Styrelsen har under verksamhetsåret haft följande sammanträden 11/6, 10/9, 9/11, 21/2 och 5/4.

Konstituerande möte förlades den 11/6 till Sunne i samband med sommarkonferensen. Övriga styrelsemöten har ägt rum i Psykologförbundets lokaler förutom den 21/2 då vi var på Sabbatsbergs sjukhus.

Medlemsantalet uppgick i april till 328 medlemmar. Många har dock ännu ej betalt.

Årsmöte

2001 års ordinarie årsmöte hölls den 11/6 i Sunne i samband med årets sommarkonferens. Styrelsen sammansättning förändrades ej.

Sommarkonferensen 2001 arrangerades av Värmlandspsykologerna och hölls på Hotell Selma Lagerlöf i Sunne. Tema var Identitetsutveckling för personer med olika funktionshinder-att bli vuxen. Utvärderingen gav åter igen ett gott betyg åt föreläsarna i en vacker miljö. Ca 95 kollegor var där.

POMS-bladet har under denna styrelseperiod fått in något mer material. Olle med kollegor i Umeå har varit ansvariga och vill nu sluta. Olle kan vara med i en uppbyggnad av tidningen med den nya redaktionen. En diskussion om förändrad utgivningsform har påbörjats. I framtiden kommer troligen en nättidning att bli aktuell. Kanske en "webbtidning" på hemsidan att föra in information som nyhetsbrev eller bulletiner? Bo Kahnberg och Robert Lindell är intresserad av att ta över utgivningen tillsammans med en grupp som kan leta material. Styrelsen kan tänka sig en ekonomisk ersättning under ett uppbyggnadsskede.

Hemsida för Handikapppsykologernas yrkesförening som länk till Psykologförbundet. Peter Collsiö varit i kontakt med förbundet för att diskutera detta. Clary Rapp har ett uppdrag att utforma hemsidor med liknande layout för de olika yrkesföreningarna.

Tvärsektionsgruppen

Styrelsen har nu genom Karin Wallgren fått en representant till tvärsektionsgruppen. Karin kommer att sitta 2 år. 3 möten kommer att äga rum per år. Inger Claesson blir suppleant.

Psykologer inom Hörselområdet

Lea Sandberg har tagit kontakt och önskar kontakt och samarbete i gemensamma frågor.

IHPU

Anders Hallborg från IHPU har deltagit på styrelsemöte den 5/4 för att diskutera förändringar med Basutbildningen. Styrelsen förde fram synpunkter på anpassningar som bättre motsvarar den vidgade målgruppen inom habiliteringen.

SFPH

Kontakten mellan Psykisk Hälsa och styrelsen genom Gunilla har resulterat i ett temanummer av Psykisk Hälsa Nr 1 2002.

Översyn av utbildning

En parlamentarisk sammansatt kommitté skall se över utbildning för barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning. Birgitta Norrman informerade om detta på styrelsemötet den 5/4. Birgitta kommer att vara styrelsens kontakt med översynsarbetet.

Rådskonferensen

Gunilla Svensson deltog som representant på rådskonferensen den 27/4-28/4. Lönefrågan och olika strategier för att lyfta fram psykologers villkor var den heta frågan men val gjordes även till professionsråd. Förbundets framtida organisation diskuterades.

Professionsråd

Styrelsens nominering av Birgitta Norrman beaktades på rådskonferensen.

Nätverk för psykoterapi

Ca 40 personer från psykoterapinätverket träffades för att lyssna på tre intressanta fallpresentationer den 26/4 i Stockholm. Ulla Britt Sandberg, Gunilla Petersson Bergström, Gunhild Sönder berättade om psykoterapier med anpassning utifrån klienternas autistiska problematik

Falun den 2002- 11-11

För styrelsen genom

Gunilla Svensson, vice ordf.

Ekonomisk redovisning av verksamheten i Sveriges Handikapp psykologers Förening

2001-04-01---2002-03-31

Kassarapport

Ingående balans 2001-04-01

Tillgångar:

Postgiro	70528,93
Girokapital	38,-
Kontant	64,-
Summa	70630,93

Skulder och Eget kapital:

Eget kapital	15889,-
Vinst	54741,93
	70630,93

Resultaträkning

Inkomster:

Medlemsavgifter	58050,-
Konferensintäkter	82232,-
Styrelsearb.	47180,-
Ränta	94,32
Summa	187556,32

Utgifter:

Styrelsearbete	60659,50
POMS-bladet	37822,-
Konferenskostn.	15395,-
Årets vinst	73679,82
187556,32	

Utgående balans 2002-03-31

Tillgångar

Postgiro	144310,75
Summa	144310,75

Eget kapital

Eget kapital	70630,93
Årets vinst	73679,82
144310,75	

Summa tillgångar 2001-04-01

70630,93

Inkomster under året

Medlemsavgifter	58050,-
Konferensintäkter	82232,-
Styrelsearbete	47180,-
Ränta	94,32
Summa utgifter	187556,32

Utgifter under året

Styrelsearbete	60659,50
POMS-bladet	37822,-
Konferenskostn	15395,-

Summa inkomst 113876,50

Konstituerande styrelsemötet 16 nov 2002

Ordförande valdes ju av årsmötet, så Gunilla kunde direkt träda i sin redan inövade funktion som klubbsvingare. Övriga funktioner i styrelsen fördelades sålunda: Inger Claeson, sekreterare. Peter Collsiöö, kassör med Karin Wallgren som vice kassör. Mallan Rahbek fortsätter som

konferensansvarig och Bo Kahnberg redigerar POMS-bladet. Ytterligare konstituering sker på kommande styrelsemöten.

Efter detta diskuterades förstås frågor som aktualiserades under föregående dags årsmöte, dvs strategiska frågor för föreningen, arbete genom nätverk, konferensplanering (kanske samarbete med förskole/skolpsykologerna).

30-årsfesten

Direkt efter årsmötet firades föreningens 30-åriga tillvaro. Här följer några bilder från tillfället.

POMS And Circumstances

vårt husband var förstås mobiliserat dagen till ära, med några gamla "POMS-slagdängor" och lite skön jazz.

Grundarna

Deltagare på 30-årsfesten som var med redan vid POMS bildande.

Fr v Birgitta Zenker, Birgitta Norrman, Stefan Ilstedt, Inga Sommarström och Kjell Nordenstam.

En djupdykning in i ett antal fotoalbum gav en nostalgisk kick.

Stefan visade med hjälp av Lars Molanders diabilder hur vi var klädda bl a på 70-talet.

30-årsfirandet emellertid inleddes med en minut av tystnad och eftertanke med anledning av Lars Molanders bortgång straxt innan.

Olle och Mallan utbyter erfarenheter >>>>>

..vilket även Gunilla och Ingalill tycks göra.

Till minne av Lars Molander

I slutet av oktober gick Lars Molander bort efter en tids sjukdom. Han blev 75 år. Lasse kom till dåvarande omsorgsstyrelsen i Stockholms läns landsting i mitten av 60-talet från en tjänst på KS.

Mot slutet av 60-talet och början av 70-talet började de stora förändringarna att genomföras i verksamheterna för utvecklingsstörda i vårt land. Träningsskolan infördes genom omsorgslagen 1967, och kraven på humana boendeformer i stället för de stora institutionerna växte sej allt starkare.

I detta arbetade Lasse framförallt med att utveckla psykologverksamheten, först i det mindre landstinget som omgav Stockholm, och senare som chefspsykolog i "storlandstinget" som tillskapades 1970. Han tog initiativ till, eller bidrog kraftfullt till, att en rad verksamheter, där psykologerna blev centrala, kom igång. Exempel är den allra första (?) behandlingsinriktade verksamheten för små barn med autism på "D-huset" på dåvarande Klockbackaskolan i Upplands-Väsby, där verksamheten leddes av en psykolog, föräldrautbildningen samt samtals- och kristeamet för att nämna några. I precis rätt tid fanns Lasse, som kunde omsätta sin övertygelse om behovet av psykologisk kunskap och kompetens till tjänster inom angelägna verksamhetsområden. Under 80-talet kom sedan också utbyggnaden av öppen habiliteringsverksamhet, i form av distriktskontor för barn och vuxna. Även i detta utvecklingsarbete var Lasses insatser betydande. Det allra mesta av denna psykologverksamhet finns kvar idag, i ursprunglig form eller anpassad till förändringarna under de gångna årtiondena.

Lasse ägnade sej också åt att handleda psykologer under utbildning i uppsats- och examensarbeten, liksom att aktivt bygga nätverk för psykologer inom vårt verksamhetsområde.

Lasse bidrog också skriftligen till kunskapsutvecklingen inom vårt område, dels med några egna publikationer, dels som medförfattare i flera böcker.

En av Lasses hjärtefrågor på 70-talet var att arbeta för bildandet av en intresse-/yrkesförening för psykologer inom vårt område. På en arbetskonferens på Sånge-Säby 1971 tillsattes en arbetsgrupp med Lasse som ordförande, som arbetade fram underlag för föreningen POMS's bildande sommaren därpå. Som sekreterare var Lasse under de första åren mycket aktiv, men höll sitt intresse för föreningen levande ända fram till sin bortgång.

Ledsamt kändes det att Lasse inte fick vara med då föreningen firade sina 30 år den 15 november.

Vi minns Lasse som en mycket uppskattad chef, som personifierade utvecklingen av psykologverksamheten inom dåvarande omsorgsverksamheten inom Stockholms läns landsting.

För en månghövdad psykologskara
Birgitta Norrman

Värva medlemmar!

Har du kollegor på din arbetsplats som inte är med vår förening?

Om vår förening ska fortsätta att vara den starka och aktiva förening den hitintills varit, är det viktigt att även de nya psykologer som börjar arbeta i "våra" verksamheter, blir medlemmar i Sveriges Handikapppsykologers Förening.

Kanske ändras vår inriktning något framöver, och säkert kommer namnfrågan att fortsätta diskuteras, men föreningen kommer att bestå, och aktivt verka för att människor med funktionshinder får goda levnadsvillkor och god service.

Tala om för dina kollegor att vi föreningen finns! Det är mycket enkelt att bli medlem. Man tar kontakt med Karin Wallgren antingen på tel 08/704 90 41 eller via e-post karin.wallgren@hab.sll.se

**OBS!! Du, som ännu inte betalt din medlemsavgift för 2002,
gör det nu!!! På postgiro 35 89 78-5**

Så slutligen, som ett uttryck för betydelsen av universell förståelse, en juldikt på det språk som det var meningen att alla skulle kunna, esperanto:

La Nizzo

par Viktorio Rydmonto

*

Fimbulnokturn hat strong klimat,
asterix funkas et brassas,
Tutti slafas in isolat
tief in las missinassas.
Lunan traskas la rutt sordin,
snoj lajt in blanko sur la pin',
dito sur baldakino,
Nizz' ist nur piggelino.

